

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

BAKALÁRSKA PRÁCA

2011

Lucia Dlugopolská

UNIVERZITA KONŠTANTÍNA FILOZOFA V NITRE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA

PRVKY MULTIKULTÚRNEJ VÝCHOVY V PRÁCI UČITEĽKY
MATERSKEJ ŠKOLY
BAKALÁRSKA PRÁCA

Študijný program: Predškolská a elementárna pedagogika

Pracovisko: Katedra pedagogiky

Kvôľa : PhDr. Anna Klimentová

Nitra 2011

Lucia Długopolská

Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre
Pedagogická fakulta

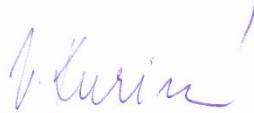
ZADANIE ZÁVEREČNEJ PRÁCE

Meno a priezvisko študenta: Lucia Dlugopolská
Študijný program: predškolská a elementárna pedagogika (Učiteľské štúdium, bakalársky I. st., denná forma)
Študijný odbor: 1.1.5 predškolská a elementárna pedagogika
Typ záverečnej práce: Bakalárska práca
Jazyk záverečnej práce: slovenský

Názov: Prvky multikultúrnej výchovy v práci učiteľky materskej školy

Anotácia: Multikultúrna výchova rozvíja interkultúrne kompetencie. Kompetencie sú súborom schopností človeka, jeho zručností, poznatkov a postojov. Začlenenie multikultúrnej výchovy do predškolských zariadení má svoje špecifika. Deti v predškolskom veku sú príliš malé na to, aby boli schopné uvedomele vnímať medzikultúrne rozdiely. V tomto veku je skôr možné viesť ich k všeobecnej citlivosti na kultúrne artefakty, a tak pripravovať pôdu pre neskoršie pôsobenie multikultúrnej výchovy. V prípade, ak sa do tohto procesu zapoja už materské školy, je možné v začiatkoch druhotnej socializácie popri rozvoji a upevňovaní vlastnej kultúrnej identity podporovať základy budúcej tolerance voči odlišným kultúram.

Školiteľ: PhDr. Anna Klimentová, PhD.
Oponent: PaedDr. Tomáš Turzák, PhD.
Katedra: KPG - Katedra pedagogiky
Vedúci katedry: prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
Dátum zadania: 29.09.2010
Dátum schválenia: 29.09.2010

prof. PhDr. Viera Kurincová, CSc.
vedúci/a katedry

PREHLÁSENIE

estne prehlasujem, že predloženú bakalársku prácu s názvom ŠPrvky multikultúrnej výchovy v práci u ite ky materskej školy som vypracovala samostatne, na základe uvedenej odbornej literatúry.

.....

POĎAKOVANIE

Ďakujem PhDr. Anne Klimentovej za odborné rady a pedagogické usmerovanie pri písaní bakalárskej práce.

ABSTRAKT

DLUGOPOLSKÁ, Lucia: *Prvky multikultúrnej výchovy v práci učiteľky materskej školy*. [Bakalárska práca]. Univerzita Konštantína Filozofa v Nitre. Pedagogická fakulta – Katedra pedagogiky. Kollitka: PhDr. Anna Klimentová. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Nitra: PF UKF, 2011. 44 s.

Bakalárska práca je zameraná na prvky multikultúrnej výchovy v práci učiteľky materskej školy. Sústreďuje sa hlavne na interakciu vzťahov dieťaťa a učiteľky s mnohokultúrnym prostredím materskej školy, ktorý by mal tieto vzťahy u detí vhodným spôsobom vytvárať a prehĺbovať. Práca obsahuje tri kapitoly. V prvej kapitole s názvom *multikultúrna výchova a jej základné charakteristiky*, z mnohých hľadísk vysvetľujeme multikultúrnú výchovu a základné pojmy, ktoré k nej neodmysliteľne patria. Hovoríme aj o vzniku multikultúrnej výchovy ako aj o jej súčasnosti. Konkrétnejšie vzhľadom na túto problematiku hovoríme v druhej kapitole, ktorá je venovaná materskej škole a dieťaťu. Uvádžame multikultúrne kompetencie, ktoré by malo dieťa v priebehu predškolského veku získať. V tretej kapitole podávame pohľad na multikultúrneho učiteľa a kompetencie, ktorými by mali disponovať učiteľia nielen v predškolskom zariadení. Celá práca sa nesie v duchu dieťaťa a učiteľky učiteľky, ktorý sa pohybuje v multikultúrnom prostredí. Zameriava sa hlavne na dosiahnutie akceptovania iných kultúr na základe multikultúrnej výchovy.

KĽÚOVÉ SLOVÁ: Multikultúrna výchova, interkultúrna výchova, materská škola, dieťa, učiteľka, menšina, kultúra, kompetencie

ABSTRACT

DLUGOPOLSKÁ, Lucia: *The elements of multicultural education in the work of kindergarten teachers*. [Bachelor thesis]. Constantine the Philosopher University in Nitra. Faculty of Education= The Department of Pedagogy. Thesis Supervisor: PhDr. Anna Klimentová. Degree of qualification: Bachelor. Nitra: PF UKF, 2011. 44 p.

Bachelor thesis is focused on the elements of multicultural education in the work of kindergarten teachers. The main focus is on interaction relationships with multicultural environment of the child and the teacher who should take these relationships among children in an appropriate manner to create and deepen. The work contains three chapters. In the first chapter, entitled Multicultural education and its fundamental characteristics, we explain in many ways multicultural education and basic concepts that inherently belong to it. We talk also about the creation of multicultural education as well as its present. More specifically with regard to our problem we talk in the second chapter which is devoted to the kindergarten and child. Here are multicultural competencies that should a child get during the preschool age. The third chapter gives a view of multicultural teacher and his competence which should have teachers not only in pre-school facilities. The whole work is in the spirit of the child and the teacher who are moving in a multicultural environment. It focuses mainly on achieving acceptance of other cultures on multicultural education.

KEY WORDS: Multicultural education, intercultural education, kindergarten, child, teacher, minority, culture, competence

OBSAH

ÚVOD	9
1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA A JEJ ZÁKLADNÉ CHARAKTERISTIKY	10
1.1 Vymedzenie základných pojmov	11
1.2 POHĽAD DO HISTÓRIE MULTIKULTÚRNEJ VÝCHOVY	16
1.2.1 Vznik a vývoj multikultúrnej výchovy na Slovensku	16
1.2.2 Ciele a význam multikultúrnej výchovy	19
1.2.3 Metódy a zložky multikultúrnej výchovy	22
2 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA V MATERSKEJ ŠKOLE	26
2.1 Multikultúra v predškolskom zariadení	27
2.2 Rozvoj multikultúrnych kompetencií predškôľaka	29
3 UČITEĽ MULTIKULTÚRNEJ VÝCHOVY	32
3.1 Osobnosť učiteľa	33
3.2 Kompetencie pedagóga	36
ZÁVER	42
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	43

ÚVOD

Jedným z významných krokov vpred v našej spoločnosti je to, keď sme sa ako krajina otvorili svetu. Prináša to množstvo výhod vo forme rozmanitých kultúr na našom území, no zároveň sa objavujú i negatívne ohlasy. Multikulturalita sa nás dotýka každým dňom viac a viac. Z dôvodu zvykovaní predsudkov k iným národnostiam, ktoré niekedy prechádzali až k neznášanlivosti iných kultúr, menín, i rás vznikla ako potreba k eliminovaniu týchto prejavov multikultúrna výchova.

Prvotným cieľom multikultúrnej výchovy je dosiahnuť vzájomnú akceptáciu jednotlivých odlišných kultúr. Základné prvky multikultúrnej výchovy by si mali osvojovať už deti v predškolskom veku, keď nikto si nevyberá do ktorej krajiny sa narodí, akú farbu pleti, vlasov i očí bude mať, akého bude vierovyznania, akí sú jeho predkovia alebo v duchu akej kultúry bude vychovávaný. Nik na svete nie je rovnaký a každý, ako ľudská bytosť, by to mal rešpektovať.

Prvoradou potrebou po narodení človeka je uspokojenie základných biologických a sociálnych potrieb, ktoré mu poskytujú jeho najbližší. Ako dieťa a rastie, tak sa zvykujú aj jeho nároky na život a súčasne sa formujú hodnoty, postoje, normy, vzorce správania. Pre dieťa a jeho rodina neodmysliteľnou súčasťou a práve ona poskytuje dieťaťu prvotné názory, na svet. Je nesmierne dôležité, vychovávať dieťa k multikulturalite.

Po vstupe dieťaťa do materskej školy majú učiteľky veľkú úlohu, pretože materská škola, ako prvá inštitúcia podáva dieťaťu informácie a prvotné vysvetlenia o mnohokultúrnosti. Preto je veľmi dôležité zapájať sa s multikultúrnou výchovou už v predškolských zariadeniach. Učiteľka môže v predškolskom veku sprostredkovať poznatky o javoch najbližšieho prírodného, kultúrneho i spoločenského života, prostredníctvom ktorých formuje u dieťaťa základy vedeckého svetonázoru. Preto by mala učiteľka disponovať multikultúrnymi kompetenciami ako je empatia, akceptácia, spolupráca i tolerancia. Učiteľka môže prispieť k lepšiemu chápaniu multikulturality u detí. Pod jeho odborným vedením sa dieťaťu môže dozvedieť veľa faktov i praktických vecí o iných kultúrach. Učiteľka môže z oblasti kultúrnych produktov, zvykov alebo napríklad tradícií. Matka v triede hľadá z odlišnej kultúry je pre učiteľa, ako aj pre žiakov jedine nádejnosť, zoznámiť sa s multikultúrnym prostredím priamo v edukácii.

Cieľom našej práce je poukázať práve na dôležitosť multikultúrnej výchovy v predškolskom zariadení, ktorá formuje osobnosť človeka, tak aby sa z dieťaťa stala multikultúrna bytosť, ktorá cíti a rozmyšľa bez predsudkov.

1 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA A JEJ ZÁKLADNÉ CHARAKTERISTIKY

Multikulturalita vychádza zo široko a vnútorne diferencovaného myšlienkového prúdu - multikulturalizmu, ktorý si uvedomuje a akceptuje kultúrnu rozdielnosť a odlišnosť ako realitu a zdôrazňuje tolerantné prístupy k iným kultúram. Ako uvádzajú autori Višnovský a V. Kaňani (2000), ide o nový fenomén humanistickej mravnej kultivácie osobnosti. Multikulturalizmus má svoj edukatívno-procesuálny rozmer vzájomného chápania vzťahov medzi odlišnými kultúrnymi skupinami v spoločnosti. V rámci edukácie sa multikulturalizmus vyjadruje pojmami multikultúrna a interkultúrna výchova. Najvšeobecnejšie vymedzenie multikultúrnej výchovy uvádza Encyklopédia pedagogického výskumu (In Prucha, J., 2000, s. 41), v ktorej sa hovorí o multikultúrnej výchove ako o *špríprave na sociálne, politické a ekonomické reality, ktoré fliaci preflvávajú v kultúre odlišných ľudských stykoch.* J. Prucha (2006) opisuje multikultúrnu výchovu ako priamu vzdelávaciu inštitúciu, ktorá sa vykonáva predovšetkým v školskom prostredí, nie je však realizovaná ako samostatný vyučovacích predmet, ale ako súčasť vyučovacích predmetov. Pôsobí priamo na správanie ľudí, mení správanie ktoré je neefiuduce poukazovaním na určité ideály. Pojem *vzdelávanie* je dominantnou zlofkou multikultúrnej výchovy, ktorá je zameraná na učenie ľudí rôznych národností, náboženských a rasových skupín spoločne flia, repektovať sa a navzájom spolupracovať, bez konfliktov a odsudzovania sa. Chápeme ju ako proces, ktorý je založený hlavne na znalostiach jednotlivých ľudí, na chápaní kultúry nielen svojho spoločstva. Termín multikultúrnej výchovy podáva J. Prucha (2000, s. 41) z mnohých pohľadov. Z mnohostva jeho vymedzení definícií multikultúrnej výchovy ju môflujeme uviesť ako *švyjadrovanie snahy vytvára prostredníctvom vzdelávacích programov spôsobilosť ľudí chápať a repektovať aj iné kultúry ako svoju vlastnú. Má značný praktický význam vzhľadom k vytváraniu postojov k imigrantom, príslušníkom iných národov, rás a pod.* Multikultúrnu výchovu môflujeme chápať aj ako *šsmerovanie k slobodnej integrácii, ktorá vychádza zo vzájomnej potreby spolupflitia v spoločnom priestore, na integrácii založenej na novej občianskej kvalite medzi ľudských vzťahov, ktorá vylučuje akúkovek tendenciu násilnej a nanútenej asimilácie.* (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 66)

Multikultúrna výchova sa spravidla definuje v dvoch rovinách. (Prucha, J. In Klein, V., 2008, s. 26) Prvá rovina zahŕňa *šproces, ktorý smeruje k vytváraniu určitých percepčných, hodnotových, postojových a interakčných dispozícií, vedomostí a schopností potrebných pre flivot v súčasnej multikultúrnej civilizácii.* Druhá rovina hovorí o

špedagogickom programe, ktorý má zabezpe ova vzdelávacie prostredie prispôsobené sociálnym, vzdelávacím a jazykovým potrebám ľudí v rozdielnych etnických, rasových, náboženských a iných minorít. Ide o re-pektovanie potrieb, ktoré majú jedinci z h adiska vlastnej príslu-nosti k ur itej kultúre, o sa týka predov-etkým príslu-níkov etnických men-ín, pri om ich kultúrne práva majú by zachované.õ

Ako sme ufl spomenuli, multikultúrna výchova netvorí samostatný vyu ovací predmet so -peciálne vy lenenými u ite mi, ale je to výchova, ktorá má charakter integrovanej zloflky, ífle je sú as ou mnohých výchovných vyu ovacích predmetov.

1.1 Vymedzenie základných pojmov

Jan Pr cha (In Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 22) v súvislosti s multikultúrnou výchovou rozoznáva nasledujúce základné pojmy:

- etnikum, etnicita, etnické vedomie
- národ, národnos , národnostná men-ina
- rasy a rasizmus
- kultúra, akulturácia, asimilácia
- predsudky a stereotypyõ

V tejto podkapitole sa budeme venova vymedzeniu základných pojmov, ktoré boli vy-šie spomenuté, a to zo v-eobecného, odborného a aktuálneho h adiska. V-etky tieto pojmy sú spolu úzko späté, navzájom sa ovplyv ujú a dop ajú.

Etnikum š Je skupina udí, ktorí majú spoločný pôvod, zvy ajne spoločný jazyk a zdie ajú spoločnú kultúruõ. (Ve ký sociologický slovník 1. In Pr cha, J., 2006, s. 29) Sme toho názoru, fle etniká ako skupiny udí majú množstvo spoločných znakov s národnostnými men-inami. Oba tieto pojmy zah ajú spoločný jazyk udí, kultúru, históriu.

Súhrn vlastností, ktoré charakterizujú ur ité konkrétne etnikum môfleme zhrnú pod pojem *eticita*. J. Pr cha (2006, s. 29) charakterizuje pojem *eticita* ako *švzájomne previazaný systém kultúrnych (materiálnych a duchovných), rasových, jazykových a teritoriálnych faktorov, historických osudov a predstáv o spoločnom pôvode pôsobiacich v interakcii a formujúcich etnické vedomie loveka a jeho etnickú identitu.õ* Stoto fl ujeme sa s názorom autora, fle na etnické vedomie a identitu loveka pôsobia rôzne faktory, ktoré ho bezprostredne obklopujú.

al-í pojem, ktorého pochopenie je v kontexte tejto problematiky mimoriadne potrebné, je pojem *národ*. Tento pojem výstiflným spôsobom definoval pred viac ako tristo

rokmi pedagogický myslite Jan Amos Komenský (In Prcha, J., 2000, s. 21) takýmto spôsobom: *šNárod je mnofstvo udí narodených v tom istom kmeni, bývajúcich na tom istom mieste vo svete (ako spoločnosť domov, ktorý nazývajú vlasť), ušľachujúcich rovnakého jazyka a spojený tými istými zväzkami spoločnej lásky, svornosti a snahy o dobro obecné.* Aktuálnejší pohľad na tento pojem podal J. Prcha (2006), ktorý chápe národ ako osobité a uvedomelé kultúrne a politické spoločenstvo občanov so spoločnými dejinami, územím, štátom, jazykom, hospodárstvom, kultúrou, náboženstvom.

Vlastnosť, ktorá charakterizuje každého občana je jeho *národnosť*, teda tento pojem chápeme ako príslušnosť k určitému národu. J. Prcha (2004, s. 57) objasnil pojem národ v zmysle etickom, ako *šsúbor osôb obvykle so spoločným jazykom, spoločnou históriou, tradíciami, zvykmi, spoločným územím a národným hospodárstvom.* Z politického hľadiska chápe autor národnosť ako *šsúbor občanov určitého štátu, ktoré súbor osôb so štátnym príslušenstvom toho štátu.* Prikláame sa a stotožujeme sa s hľadiskom politickým a chápeme národnosť ako spoločenstvo udí rovnakého národa.

Príbuzným pojmom k pojmu národ je *národnostná menšina*, ktorú môžeme chápať ako príslušnosť k určitému etniku, náboženskej alebo rasovej skupine. Vyznačujú sa podobne ako národnosť svojím vlastným jazykom, kultúrou, sídlia ale na určitej časti územia štátu bez toho, aby boli štátotvorným subjektom. Tento výraz sa využíva hlavne ako súhrnný termín. Národnostná menšina je skupina udí, ktorá žije v štáte a tvorí menej ako polovicu udí tohto štátu. J. Prcha (2006) hovorí o rozlíšení troch typov národnostných menšín. Prvým z nich sú etniká, ktoré nemajú vlastný národný štát, druhým typom sú etniká, sídlia na území iného štátu, ako je ich vlastný národný štát a napokon ide o niektoré špecifické prípady na rozhraní etnických, náboženských, rasových skupín.

Spoločnosť udí je typická svojou rozmanitosťou. Každý človek na svete nie je svojím fyzickým vzhľadom totožný s iným človekom a každý z nás patrí k určitej rase i pohlaviu. J. Prcha (2006, s. 52) charakterizuje pojem *rasa* ako, *šveľká skupinu udí s charakteristickými telesnými znakmi, ktoré sú dedičné, vytvorili sa pod vplyvom prírodného prostredia a vznikli pôvodne v určitých geografických teóriách: europoidné plemeno v Európe a na Blízkom východe, negroidné plemeno v Afrike, mongoloidné plemeno v Ázii.* Uidia sa najviditeľnejšie odlišujú farbou pleti, farbou očí, výškou, váhou, črtami tváre. Niektorí uidia nedokážu pochopiť a povzniesť sa nad to, že na svete sú aj iné rasy ako tá jeho, vytvárajú si odstup od iných rás, čo niekedy môže vyústiť až k rasovej neznášanlivosti, ktoré sú *rasizmus*. Matula a A. Surovová - Kulíková vo svojej publikácii (2006, s. 5) definujú rasizmus ako *švieru, že niektorí uidia sú nadradení iným*

z dôvodu príslušnosti k určitej rase. Rasisti definujú rasu ako skupinu ľudí so spoločným pôvodom. Rozlišujú rozličné rasy podľa charakteristických fyzických vlastností. Autori zároveň komentujú, že v skutočnosti neexistuje žiadny ostrý rozdiel medzi rasami, obzvlášť nie taký, ktorý by mal zmysel.

Rovnoprávnosť tvorí synonymum slova rovnocennosť a vyjadruje podstatu, že každýlovek má rovnaké práva a možnosti. Zastávame názor a stotožníme sa s ním s mnohými autormi, keď tvrdíme, že každýlovek bez ohľadu na farbu pleti alebo odlišnosť jazyka, i postavenia v spoločnosti má rovnaké práva na život a veci s ním súvisiace.

Predsudok sa v psychologickom slovníku (Hartl a Hartlová In Prucha, J., 2004, s. 67) definuje ako *špredpojatý názor, názorová strnulosť = emocionálne nabitý, kriticky nezhodnotený úsudok a z neho vyplývajúci postoj, názor prijatý skupinou alebo jedincami*. Predsudok chápeme ako zovšeobecňovanie na základe jedného prípadu, zároveň prijímame názor, želovek by nemal súdiť inéholoveka len na základe názoru, ktorý mu vtečila spoločnosť v ktorej žije a ktorá ho obklopuje.lovek by mal spoznávať iné kultúry a národy, ktoré by mal rešpektovať a v rámci svojich možností aj chápať. Tento názor môžeme podložiť pohľadom na kultúru, ktorú chápeme ako významové a hodnotové aspekty života spoločnosti. (Mistrík, E., 1999, s. 28)

V publikáciách existuje vyše dvesto definícií pojmu *kultúra*. Sme toho názoru, že najvýstižnejšiu a najstručnejšiu definíciu tohto pojmu spracoval Robert F. Murphy (In Prucha, J., 2006, s. 47) ktorý tvrdí, že *škultúra je celistvý systém významov, hodnôt a spoločenských noriem, ktorými sa riadia členovia danej spoločnosti a ktoré prostredníctvom socializácie podávajú ďalším generáciám*.

Kultúru definuje J. Prucha (2006, s. 46) z dvoch hľadísk: *škultúra je podstatou ľudského života a pojem kultúra v etike, o vytváraní ľudskej civilizácie - jednak materiálne výtvary ľudskej inosti a duchovné výtvary ľudí. Podstatou kultúry je vzťah k prejavom správania ľudí - čiže kultúrou určitého spoločenstva sa menia jeho zvyklosti, symboly, spôsoby komunikácie...* Z tohto vymedzenia pojmu vyplýva, že kultúra je všade okolo nás, je to niečo, čo nás obklopuje, s čím sa stretávame. Tvorcami kultúry sú samotní ľudia. E. Mistrík (1999) rozpráva o kultúre ako o kostre spoločnosti, ktorá udržuje súdržnosť spoločnosti pohromade a pomáha im v pohybe. Každýľudský bytosť tvorí súčasť určitej kultúry, ktorú vytvorili jej predkovia. Rodí sa do nej, vyrastá v nej, získava skúsenosti a svojím konaním mení svoje prostredie v ktorom sa narodil. V novom, zmenenom prostredí sa jeho schopnosti utvárajú novým spôsobom.lovek je tak produktom, vtvorom určitej kultúry a súčasne jej spoluvtvorcom, tým, kto túto kultúru mení. Záleží len na loveku

samotnom, o z kultúry svojich predkov si osvojí a zachová. Pre pochopenie pojmu kultúra je vhodné uviesť aj názor, že *š kultúra zahŕňa hodnotové orientácie, normy, znaky, vzorce správania, významy kultúrnych produktov, sociálne skúsenosti skupiny. Je to súhrn predstáv sociálnej skupiny o svete (svetonázor).* (Mistrík, E., 1999, s. 28)

Prostredníctvom všetkých vyššie spomenutých hodnotových orientácií, noriem, znakov, vzorcov správania, kultúrnych predmetov ľudok vyjadruje svoje pocity, túžby, predstavy, vzory, potreby. S pojmom kultúra veľmi úzko súvisia aj ďalšie pojmy, ktoré vyjadrujú vzájomné vzťahy medzi existujúcimi kultúrami. Hovoríme o pojmoch ako kultúrna pluralita, kultúrny vzorec, akulturácia, enkulturácia, multikulturalita, multikulturalizmus, interkulturalita a transkulturalita.

Kultúrna pluralita (Soukup In Kominarec I.=Kominarecová, E., 2005, s. 25) znamená *š teoreticko-metodologický prístup k štúdiu kultúrnych javov, predpokladajúcich, že jednotlivé kultúry predstavujú jedinečné a neopakovateľné sociokultúrne systémy, ktoré je možné popísať a pochopiť len v kontexte ich vlastných hodnôt, noriem a ideí.* Zachováva kultúrnu pluralitu znamená *š repektívny princíp demokracie a rovnocennosti pre príslušníkov rôznych kultúr.* (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 25) V súvislosti s tým môžeme súhlasiť s názorom Soukupa a tvrdí, že každý národ alebo rasa má nárok na vlastnú kultúru, ktorá by nemala byť potláčaná národom silnejším a početnejším.

Soukup (In Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 25) definoval *kultúrny vzorec* ako *š osvojenú a záväznú schému správania sa ľoveka v štandardných situáciách, navonok sa prejavujúcu v podobe obyčajov, mravov, zákonov a nepísaných pravidiel. Vyjadruje normu správania, ktorá je akceptovateľná všetkými obyvateľmi istej kultúry.*

Prijatie kultúry, čiže *akulturáciu*, (In Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 25-26) rozpracoval do dvoch základných významov preberania a prispôsobovania kultúry. Prvý význam vysvetľuje ako *š proces preberania a osvojovania si prvkov inej kultúry a zranenie sa s ňou v dôsledku stálych spoločenských kontaktov.* Druhý význam akulturácie chápe ako *š postupné prispôsobovanie sa požadovanej úrovni kultúrnosti.* Myslíme si, že pojem akulturácia významne súvisí s pojmom *adaptácia*, pretože značí proces prispôsobovania sa dominantnej kultúre, no so snahou o zachovanie si základných prvkov vlastnej kultúry. Adaptovanie sa na inú kultúru je dlhý a zložitý proces, ktorý musia zvládnuť obe strany, ktorých sa akulturácia týka.

Enkultúracia je proces získavania a osvojovania si kultúrnych tradícií, vedomostí a zručností, s ktorými sa jedinec stretáva a nadobúda ich už od narodenia. Týmto sa stáva príslušníkom istej kultúry. Na tento proces vplýva výchova a jej súčasti. (Kominarec, I.=

Kominarecová, E., 2005) Pod a J. Pr chu (In Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 27) sa proces enkulturácie označuje aj ako *škultúrna transmisia*, vyjadruje *šproces osvojovania a prená-ania určitej kultúry z generácie na generáciu*. Prená-ate mi môžte byť rodičia v prípade svojich detí alebo učiteľa v prípade žiakov.

Multikulturalita zahŕňa otázky a problémy týkajúce sa spoločnosti rozličných kultúr v rámci jednej spoločnosti. Pojem multikulturalita znamená hľadanie spoločných prístupov, riešení, toleranciu a akceptovanie jednotlivých kultúr. (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005) Termín multikulturalita rozobral Balvín (In Klein, V., 2008, s. 15), pričom podľa neho môže tento pojem označovať odlišné skutočnosti a to:

1. Stav: *šMultikulturalizmus predstavuje koexistenciu rôznych sociálno - kultúrnych skupín so špecifickými systémami inštitúcií, tradícií, významov, postojov a hodnôt. Medzi týmito skupinami nemusí dochádzať k interakcii a spolupráci.*
2. Proces: *šMultikulturalizmus sa chápe ako dynamická výmena kultúrnych bohatstiev, vzájomné ovplyvňovanie rôznorodých kultúrnych systémov, prípadne aj vznik kvalitatívne nových systémov.*
3. Vedecká teória: *šMultikulturalizmus z tohto pohľadu je transdisciplárna vedecká teória, ktorá sa zaoberá rôznymi aspektmi sociálno-kultúrnej diverzity. V centre záujmu stojí pluralita svetov, sociokultúrnych vzorcov, komunikačných kódov a výskumu možnosti prechodu a zmeny medzi relatívne uzavretými systémami.*
4. Spoločenský cieľ: *šMultikulturalizmus znamená tiež úsilie o vytvorenie pluralitnej spoločnosti zahŕňajúce množstvo odlišných sociokultúrnych skupín. Spolupráca je založená na princípoch tolerancie, rešpektu, dialógu a konštruktívnej spolupráce. Dôležitou zložkou a nástrojom multikulturalizmu je interkultúrna výchova a vzdelávanie.*

Vzájomné ovplyvňovanie kultúr a spôsoby riešenia ich možných rozdielov spadajú pod pojem *interkulturalita*. (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 27) Tento pojem je viac zaužívaný v európskych krajinách, v zahraničí sa používa tiež pojem multikulturalita. Rozdiel medzi pojmami multikultúrny a interkultúrny vidí V. Klein (2008, s. 16) takto: *šMultikultúrny znamená, že menšiny sú skôr pasívne tolerované ako cenené a rovnoprávne akceptované. Naproti tomu interkultúrny predstavuje aktívne podporované vzájomné vzťahy medzi majoritnou spoločnosťou a menšinami, rešpektuje sa odlišnosť, vzájomná tolerancia, rovnosť príležitostí, odbúravajú sa negatívne predsudky a stereotypy.*

I. Kominarec a E. Kominarecová (2005) opisujú *transkulturalitu* a zároveň vysvetľujú, že kultúry sa navzájom prelínajú, že jedna kultúra sa tak stáva priesečníkom viacerých kultúr a stretávajú sa medzi nimi hranice odlišnosti.

1.2 POHľad DO HISTÓRIE MULTIKULTÚRNEJ VÝCHOVY

Multikultúrna výchova prešla v spoločnosti pomerne dlhou historickou cestou vývinu. Ľudia menili miesto svojho domova, čo bolo pre nich prirodzené. Vízia lepšieho života ich nútila siahnuť sa za niečím novým a nepoznaným. To, ako dnes vyzerajú rôzne štáty a kultúry má za následok migrácia obyvateľstva. Keby sa ľudia nepresúvali z jedného miesta na druhé a následne vzájomne neovplyvovali spôsob svojho života, svet by nikdy nebol taký kultúrne rozmanitý.

Význam multikultúrnej výchovy sa najviac prejavil po druhej svetovej vojne. Spojené štáty nepociťovali negatívne dôsledky vojny tak výrazne ako Európa. mohlo pomáhať iným krajinám sveta po stránke ekonomickej, politickej, kultúrnej. Výmena kontaktov obyvateľstva vyvolala úsilie v oblasti multikultúrnej výchovy. Požiadavky na znalosť cudzích jazykov sa zvýšili a začalo sa uvažovať o vypracovaní nových metód a foriem multikultúrnej výchovy, ktoré boli v dôsledku vzniku tejto situácie potrebné. Rozvíjala sa aj snaha efektívne a empaticky reagovať, spolupracovať s inými kultúrami. Z tejto snahy vznikla potreba utvárania multikultúrnych zručností, vedomostí. Ľudia si začali uvedomovať zväčšujúcu sa konfliktnosť národov, následkom čoho bol vznikla multikultúrna výchova. Po niekoľkých rokoch vo svete postupne začali vznikať komunikačné siete, centrá, ktoré boli zamerané na multikultúrnu výchovu a hľadali sa efektívne spôsoby interkultúrnych kontaktov. Vypracovávali sa metodiky výcvikových programov multikultúrnej výchovy, vychádzali publikácie z tejto oblasti. V polovici 90. rokov sa objavujú otázky etiky multikultúrnej prípravy, ktoré vyústili do snahy o tvorbu certifikovaného programu. (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005)

1.2.1 Vznik a vývoj multikultúrnej výchovy na Slovensku

Khun (In Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 20) uvádza, že *„Pojem multikultúrna výchova sa v slovenskej pedagogickej teórii objavil už zaiatkom 90. rokov ako dôsledok novej spoločenskej situácie, dôsledok postupného prekonávania izolácie pedagogickej teórie od pedagogiky vyspelých západných krajín.“*

Po vstupe krajiny do NATO a Európskej únie sa otvorili dvere do rôznych krajín a aj Slovenská republika sa stala predmetom záujmu zahraničia, vzrástol počet výmenných pobytov študentov a odborníkov. (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005) Slovensko sa od roku 1989 tiež otvára kultúrnej výmene a to z viacerých hľadísk: prístup k médiám,

zahraničným, televíznym, rozhlasovým staniciam je takmer neobmedzený. Cestovanie je jednoduchšie a rýchlejšie v porovnaní s minulosťou a to nielen v rámci Európskej únie, ale po celom svete. Prudký rozmach internetu v oblasti každodennej práce i vo voľnom čase prináša pravidelné a hlavne aktuálne témy a obsahy z celého sveta. Slovensko sa stalo otvorenou krajinou, v ktorej sa každodenne môžeme stretnúť s cudzincami, turistami, imigrantmi, utečencami. Na Slovensku pomaly narastá multikultúrne videnie sveta a vedomie, že slovenská kultúra nebude jednoliata, ale vnútorne členitá, ako aj vedomie, že popri vlastnej kultúre národa budú v Slovenskej republike existovať aj iné kultúry. Tento proces postupuje pomaly ale neustále. (Mistrík, E., 2005) Ako tvrdí Matula (2006, s. 24), *„Slovenská republika je multikultúrnou krajinou, na území ktorej žije pod a posledného sčítania asi 13 národnostných menšín, ktoré spolu predstavujú približne 15% populácie krajiny. Tieto národnostné menšiny majú rozdielne kultúrne, sociálne a politické ambície, sú ovplyvnené rozdielnym historickým vývinom a ich vzťahy s majoritnou etnickou spoločnosťou sú takisto významne diferencované. Najpočetnejšími národnostnými menšinami na Slovensku sú: maďarská, rómska, česká, rusínska, ukrajinská a nemecká.“* Každá z uvedených menšín má iné kultúrne zázemie a rozdielny životný štýl. Multikultúrna výchova je preto nevyhnutná k tomu, aby pripravila migrantov na integráciu a zároveň domácu populáciu na prijímanie imigrantov (Klein, V., 2008)

Podobne ako vo svete, tak aj na Slovensku sa v jazykovej oblasti prehlbovalo odmietanie cudzích jazykov, s tým rozdielom, že edukácia bola zameraná hlavne na odmietanie a využívanie ruského jazyka. Tiež sa vydávali publikácie, konali zahraničné pobyty, nadväzovali sa kultúrne kontakty, no najväčšia pozornosť bola venovaná rómskej problematike. (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005) *„šľachetnosti vo vzťahu majoritnej a rómskej populácie stále narastajú. V ekonomickej oblasti pretrváva a zhoršuje sa nezamestnanosť Rómov, v sociálnej oblasti u väčšiny rómskej populácie prevláda chudoba, na alej pretrváva nedostatok národnej hygieny a stále významne zaostáva jej vzdelanostná úroveň. V politickej oblasti prevláda bezradnosť - napriek množstvu projektov i vo veľkom množstve domácich aj zahraničných finančných zdrojov, vládnych aj mimovládnych, zameraných na riešenie tejto problematiky, dodnes neexistuje komplexná a dlhodobá stratégia riešenia rómskeho problému.“* (Mistrík, E., 2005, s. 65) Dovoľme si tvrdiť, že tieto problémy pretrvávajú dodnes a otázka rómskej problematiky neustúpila, naopak nadobudla väčšiu závažnosť. Vláda a organizácie sa problémy snažia riešiť spôsobom investovania financií do ľudí, ktorí majú šľachetnosti prispôsobenia sa majoritnej

skupine, ich problém je predovšetkým v odlišnosti životného štýlu, tradícií, filozofie a temperamentu.

K otázke súčasného stavu multikultúrnej výchovy sa vyjadril E. Mistrík vo svojej publikácii z roku (2005, s. 123) kde tvrdí, že *švedomie multikulturalizmu prinieslo spoločnosti nové problémy a multikultúrna výchova vznikla ako snaha tieto problémy riešiť. V meniacom sa svete sa musí multikultúrna výchova vyrovnávať so situáciou radikálnej odlišnosti. Ufňnesta í, ak nás u í prispôsobova sa, pretože radikálne odlišné kultúry sa ani nemôžu prispôbiť. Multikultúrna výchova nás dnes musí viesť tak, aby sme si tento fakt uvedomili a naučili sa s ním žiť. U í nás koexistovať a spolupracovať s radikálne odlišnými kultúrami.* Zdokonačovanie multikultúrnej výchovy, rozvoj a jej trendy permanentne hľadajú stále nové a efektívnejšie metódy pre správnejšie pochopenie a pre skvalitnenie multikultúrnej výchovy, čo prináša prosperitu pre obyvateľstvo. Multikultúrna výchova je cieľavedomý, zámerný, dlhodobý a nekonečný proces edukácie, ktorý je spojený s prehĺbovaním, poprípade získavaním poznatkov o danej problematike. No najdôležitejšie je, že každý človek vie žiť po boku s človekom z inej kultúry bez väčších konfliktov a vie nájsť reálne riešenie vedúce k vzájomnej spolupráci. *ŠZ hľadiska multikultúrnej výchovy je na Slovensku potrebné skvalitniť kultúrno-vzdelanostnú a duchovnú úroveň obyvateľstva = posilniť občiansku a mravnú zlofkú výchovy v školách, vychovávať k občianskym a mravným hodnotám, kde sa princípy multikultúrnej výchovy môžu najintenzívnejšie uplatniť.* (Kominarec, I.=Kominarecová, E., 2005, s. 68) Národná rada Slovenskej republiky, vláda Slovenskej republiky a rezort Ministerstva školstva Slovenskej republiky sa snažia skvalitniť túto úroveň a preto aj prijali niekoľko legislatívnych noriem, ktoré majú vzťah k multikulturalite a multikultúrnej výchove. Od školského roku 2008/ 09 sa na Slovensku začala realizovať reforma školstva na základe:

- *Zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.*

Tento zákon priniesol prispôbenie sa medzinárodným štandardom ISCED, zavedenie dvojúrovňového modelu vzdelávania. Materské školy sa v zmysle zákona stali súčasťou školskej sústavy, výchova a vzdelávanie sa začala riadiť štátnym vzdelávacím programom pre materské školy. Po et detí v triedach materskej školy sa znížil, upravila sa aj výška príspevku, rodielia detí v poslednom ročníku pred nástupom do základnej školy neplatia príspevok, taktiež sa môžu zriaďovať samostatné triedy a materské školy pre nadané a talentované deti.

- *Vyhlá-ka Ministerstva -kolstva Slovenskej republiky . 306/ 2008 Z.z. o materskej -kole v znení vyhlá-ky . 308/ 2009 Z.z.*

Táto vyhlá-ka upravuje podrobnosti o spôsoboch organizácie a zabezpe ovania výchovno-vzdelávacej innosti v materskej -kole. Zameriava sa na spôsob organizácie výchovy a vzdelávania, prijímanie detí do materskej -koly, organizáciu a riadenie materskej -koly, poradné orgány riadite a, bezpe nos a ochranu zdravia, triedneho u ite a a na dokumentáciu materskej -koly.

Multikultúrna výchova do -koly jednozna ne patrí a s týmto názorom sa stotofl ujeme aj s V. Kleinom (2008) ktorý uvádza, že multikultúrna výchova pomáha jednak nap a ciele formované v spomenutých legislatívnych normách, a tiefl napomáha u ite om a fliakom orientova sa vo vlastnej osobnosti, osobnostiach druhých a v spo lo nosti. Pod a Kleina si fliaci cenia aktuálnos edukácie, ktorá sa zaoberá ich problémami, ím sa klíma triedy za ína pozitívne meni .

1.2.2 Ciele a význam multikultúrnej výchovy

š V tomto zidealizovanom svete sa východiskom pre teóriu multikultúrnej výchovy stal individuálny ob an, pred zákonom si rovný so v-etkými ob anmi svojho -átu. Mala to by autonómna osobnos , vedomá si svojich práv a povinností vo i sebe, spo lo enstvu, -átu. Tento ob an mal fi v -áte, v ktorom sa moc podria ovala právu, a na tomto základe fungovala a uplat ovala sa sloboda jednotlivca. Slobodu podporoval a umofl oval fakt, že ob ania kontrolovali moc.õ (Mistrík, E., 2005, s. 120) Z takýchto východísk sa rodili koncepcie a metódy multikultúrnej výchovy.

Aktuálny poh ad na cie v multikultúrnej výchove uvádzajú vo svojej publikácií I. Kominarec a E. Kominarecová (2005. s. 67-68) ktorí tvrdia že, *š cie om multikultúrnej výchovy je lovek tvorivý a autentický, ktorý je sám sebou a dokáfl sa uplatni v rôznom kultúrnom prostredí. Zárove takýto jedinec vie by zodpovedný k sebe samému a dokáfl zhodnoti výsledky svojej innosti, nielen z h adiska svojich záujmov, ale aj spo lo enského prostredia, v ktorom sa nachádza. Dôležitou poftiadvkou na výchovu je aj jeho psychická a sociálna kvalita, ktorá sa prejavuje aj vo vz ahu k iným osobám, schopnos by empatický a socioemocionálny.õ*

E. Mistrík (2005) považuje za ciele multikultúrnej výchovy vlastnosti, ktoré by mal kaflký lovek výchovou k dosiahnutiu multikultúrnej osobnosti nadobudnú . Hovoríme o *tolerancii*, ífl o akceptácií a vedomí toho, že tak, ako my máme svoju kultúru, tak aj iné

národy majú vlastnú kultúru, ktorú by sme mali rešpektovať. Tolerancia vedie k výchove, sebareflexii a sebaidentite. Každý človek by mal byť schopný vcíti sa do sveta iných ľudí, schopný sa na svet dívať očami druhých, čo znamená, keď hovoríme o *empatii*, prostredníctvom ktorej jedinec dospieva k precitovaniu a chápaniu vzťahov. Človek však pre svoj život môže potrebovať nie len precitovanie, no i na ňu aktívnu účasť na riešení ich problémov a ťažkostí, hovoríme o *participácii a starostlivosti*. Multikultúrna výchova môže človeka na spoluprácu pripraviť tak, keď ho naučí prijímať odlišnosti iných a naučí ich kompromisom, ktoré budú viesť k spokojnosti ľudí o *spoluprácu*.

Americký teoretik McLaren (In Klein, V., 2008, s. 109) uvádza za cieľ multikultúrnej výchovy *š rozvoj pasívnych postojov k aktívnej participácii*. Autor sa stotožňuje s názorom E. Mistríka, keď tvrdí, keď multikultúrne chápanie sa za iná toleranciou, no tolerancia inej kultúry ešte neznamená dostatočné porozumenie danej kultúry. Dôležitá je empatia, ktorá naznačuje aktívnejší postoj, ide o aktívnu snahu a precitovanie. Aktívnejšie občianske zapojenie. Ide o starostlivosť o inú kultúru, ktorá si vyžaduje zložitý rozvoj zručností a schopností občianskej participácie.

Ciele multikultúrnej výchovy rozdelil aj známym autor, V. Klein (2008, s. 109) takto:

- *Šchopnosť prekonať egocentrický pohľad na svet*
- *Viesť dialóg s inými kultúrami a vstúpiť s nimi do aktívneho tvorivého dialógu*
- *Vidieť vzájomné ovplyvňovanie sa kultúr v histórii a snaha prijať toto ovplyvňovanie ako samozrejmosť*
- *Tolerancia, empatia a starostlivosť o iné kultúry, alebo aspoň snaha o to.*

Stotožníme sa s názorom V. Kleina (2008) keď, vytýčené ciele multikultúrnej výchovy nestačí doplniť do ústavných osnov, ale treba vytvoriť aj také kultúrne prostredie v ktorom budú mať rovnaké šance deti z rôznych kultúrnych menšín. Multikultúrna výchova neznamená len teoretické prístupy ale aj praktickú existenciu v mnohokultúrnom prostredí.

Základným strategickým cieľom multikultúrnej výchovy, ako to uvádzajú Višnovský a V. Kaňani (2000, s. 209) je *š napomôcť vyvíjajúcej sa osobnosti osvojiť si a nadobudnúť kompetentnosť humánneho a sociomorálneho spolufitia v mnohokultúrnom spoločenstve*. V multikultúrnej výchove ide o chápanie smerujúce k tvorbe percepčných, postojových, hodnotových a komunikačných tendencií u žiakov. Vyvíjajú sa na základe vlastných poznatkov, skúseností, zážitkov. Všetci uvedení autori sa zhodujú na stanovených cieľoch pre multikultúrnú výchovu. Sú si vedomí toho, keď k dosiahnutiu

multikultúrneho ideálu je potrebná akceptácia a tolerancia rôznorodých kultúr, zároveň je potrebná empatia a v neposlednom rade spolupráca medzi jednotlivými kultúrami. Zároveň si uvedomujú, že je potrebné multikultúrne výchovu zahrnúť i do predškolského vzdelávania. Medzinárodný vzdelávací program ISCED0 (2008, s. 5), ktorý je venovaný práve predprimárnemu vzdelávaniu uvádza za ciele:

- Naplniť potrebu dieťaťa a sociálneho kontaktu s rovesníkmi
- Uistiť dieťaťu plynulú adaptáciu na zmenené prostredie, na materskú i základnú školu
- Podporiť vzťah dieťaťa a k poznávaniu a učeniu hrou
- Rozvíjať cieľavedome, systematicky a v tvorivej atmosfére osobnosť dieťaťa a v psychomotorickej, poznávacej, sociálnej, emocionálnej a morálnej oblasti
- Prihliadať na rôzne sociokultúrne a socioekonomické zázemie dieťaťa a
- Uplatňovať a chrániť práva dieťaťa a v spolupráci s rodinou, zriaďovateľom a inými inštitúciami s rešpektovaním potrieb dieťaťa a
- Získavať dôveru rodičov v individuálnom výchovnom poradenstve a upriamovať ich pozornosť na pozitívne prejavy v správaní sa svojho dieťaťa a v prípade potreby ich nasmerovať na ďalšie odborné poradenstvo s inými odborníkmi

V súvislosti so vzdelávaním predškolákov môžeme vymedziť základné všeobecné výchovno-vzdelávacie ciele, ktoré sú zamerané na rozvoj motoriky, myslenia, reči. Rozvoj osobnosti dieťaťa a jeho zručnosti pre spoluprácu s druhými. Avšak sú to ciele zamerané na rozvoj tvorivosti, seberealizácie a vrodenej dispozície. Ciele zamerané na rozvoj celej škály zručností, ktoré sa dajú vyvíjať v bežnom živote. (Kováčková, S., 2008) Ak si vieme uvedené ciele predprimárneho vzdelávania zhrnúť do celku, zistíme, že dieťa by malo v predškolskom veku dosiahnuť optimálnu emocionálnu, sociálnu a kognitívnu úroveň, ktorá bude slúžiť ako základ pripravenosti na následné školské vzdelávanie, a na život v spoločnosti. Veľmi dôležité by sa malo začať formovať multikultúrne vedomie, ak nie u malých detí? Preto je multikultúrna výchova významovo veľmi dôležitá, spočíva predovšetkým v tom, *že prispieva k upokojeniu konfliktnej atmosféry a podporuje pocit bezpečia v rôznych sociálnych skupinách, pretože každá z nich cíti, že je rešpektovaná druhými. Otvára sa tak priestor pre vzájomné kultúrne obohacovanie, pretože jednotlivé sociálne skupiny si hlbšie uvedomujú svoje kultúrne identity a môžu si uvedomelejšie vymieňať kultúrne produkty i kultúrne hodnoty.* (Mistrík, E., 2000, s. 21)

1.2.3 Metódy a zložky multikultúrnej výchovy

Metódy sú rovnako dôležité ako obsah a celý výchovný program. Sú prostriedkami, na základe ktorých sa uplatňuje multikultúrne poznanie. Pod pojmom metóda si predstavujeme cieľavedomý, premyslený spôsob, postup, ktorým môžeme rozvíjať osobnosťloveka. Vedúce postavenie v multikultúrnej výchove zaberá mravný aspekt rozvoja osobnosti. Hlavné metódy v multikultúrnej výchove sú teda metódy mravnej identity osobnosti, ktoré rozdelili I. Kominarec=E. Kominarecová (2005) do šiestich základných skupín:

1. Metódy z hľadiska ich vzniku a vývoja - t.j. metódy klasické a moderné. Za klasické metódy môžeme považovať prednášky, problémové vyučovanie, simulovaný tréning, prípadové metódy. Klasické metódy majú stále svoje pevné miesto, no musia sa rozvíjať s požiadavkami doby. Preto sú zostavené s metódami modernými, ako video, počítač, internet, t.j. najnovšia dostupná technológia.

2. Metódy z hľadiska obsahu a realizácie multikultúrnej výchovy t.j. didakticko-empirické a kultúrno-všeobecné (špecifické). Medzi didaktické kultúrno-všeobecné metódy patrí napríklad prednáška, diskusia, videonahrávka. Skúsenostne kultúrno-všeobecné metódy zahŕňajú simulačné techniky a sebahodnotenie. Kultúrno-špecifické metódy predstavujú z jednej strany jazykovú prípravu ale aj zoznámenie sa s kultúrnym prostredím a prispôbenie sa mu. Didaktická metóda zahŕňa štúdium odbornej literatúry o danom prostredí a za skúsenostné metódy sa považujú bilingválne komunikačné workshopy, simulácia kultúrno-špecifického prostredia a inšcenačné metódy. Didaktické a empirické metódy sa viažu na realizáciu multikultúrnej prípravy, kultúrno-všeobecné a špecifické zas na obsah.

3. Metódy z hľadiska účinnosti. Najväčší vplyv na multikultúrnu prípravu má kultúra, ktorá ovplyvňuje všetky aspekty prípravy. Kultúra si určuje účel prípravy. Pri realizácii simulačných metód a hľadania alternatívnych spôsobov na dosiahnutie cieľa s o najmenšou stresovou záťažou vzhľadom na odlišnosť kultúr je dôležitá flexibilita zo strany učiteľa.

4. Metódy z hľadiska štruktúry osobnosti. Autori sem zaradili metódu objasňovania, t.j. vysvetľovania, ktorá má za úlohu vysvetliť podstatu nie oho nového z hľadiska predmetu výchovy. Táto metóda rozvíja nie len rozumovú oblasť výchovy ale aj emocionálnu a vôľovú stránku osobnosti. V oblasti multikultúrnej výchovy má metóda objasňovania viesť k poznaniu a pochopeniu multikultúrnych hodnôt. Jednotlivec si má na základe tejto metódy

vytvorí vzťah k hodnotám a na tomto základe utvára a formuje vlastné presvedčenie a hodnotiace postoje. Poznanie musí byť podložené faktami. Objasňovanie a pochopenie nadobudnutých informácií by malo byť spájané s vlastnými skúsenosťami, pretože jediniec si tak aj vytvára osobnostno-vzťahové a emocionálne postoje.

al-ou metódou spadajúcou pod problematiku metód viaľucich sa na štruktúru osobnosti je metóda presvedčania, inými slovami spôsob cieľavedomého ovplyvňovania osobnosti na základe logickej argumentácie a vekovej primeranosti subjektu presvedčania. Za základný prostriedok uvedenej metódy sa považuje pravdivé hovorené slovo a neverbálna komunikácia. Pri metóde presvedčania musí byť dodržaná zásada primeranosti, je nutné brať do úvahy vek a doterajšie skúsenosti detí. Jedinca je nutné motivovať a presvedčiť, nie ho odpláčať a vyvolať v ňom negatívne postoje, preto je veľmi dôležité, aké slová, gestá a argumenty sa používajú.

Cez metódu príkladovania, ktorú autori taktieľ zaradili do tejto skupiny metód, pôsobíme na celú osobnosť ľoveka. Metóda má za úlohu ovplyvňovanie ľoveka príkladom. Zámerom metódy je napodobňovanie alebo stotoľnenie sa s daným príkladom. V problematike multikultúrnej výchovy najefektívnejšie pôsobí živý príklad, pretože vytvára predstavu o reálnej situácii ľoveka, no použiť sa môže aj model alebo obrazová predstava.

Pod metódou cvičenia sa rozumie činnosť, ktorá je zameraná buď na fyzické alebo psychické aktivity, ktoré sú spojené s opakovaním, čím sa nadobúdajú návyky a zvyky, z ktorých sa postupom času stávajú zautomatizované činnosti. Návyky by sa mali vzťahovať k prispôsobeniu sa jednotlivca novej kultúre, no zároveň by si jednotlivec mal uchovávať svoje tradičné kultúrne hodnoty, pretože sa pre nové kultúrne prostredie, v ktorom sa jediniec nachádza, môžu stať prospešnými.

Ako poslednú metódu, ktorá sa zaraďuje do tejto skupiny, autori uvádzajú metódu zhodnocovania, ktoré sa využívajú buď pri kladnom hodnotení jednotlivca, akým je pochvala, povzbudenie, odmena, alebo pri zápornom hodnotení, čo pre jedinca znamená buď trest, pokarhanie alebo zákaz. Táto metóda je spojená s emocionálnym prežíváním dieťaťa, preto je nesmierne dôležité využívať metódu opatrne, aby u dieťaťa nevyvolala pocity krivdy a následnej frustrácie.

5. Metódy z hľadiska zdroja podnetov. Ako kritérium pri týchto metódach autori zvolili zdroj informácií ktoré ľovek prijíma. Metódy rozdelili do troch skupín, a to na slovné, ku ktorým patrí napríklad rozhovor, prednáška, ako jedna z najpoužívanejších metód, kedy prednášajúci pracuje s publikom. K slovným metódam patria aj písomné materiály, ktoré majú za úlohu poskytnúť zhrnuté, zatriedené fakty. Internetové zdroje

ponúkajú množstvo informácií o iných kultúrach, existujú rôzne webové stránky zamerané na multikultúrnu výchovu, ponúkajúce kontakt so svetovým publikom v reálnom ase. Druhou skupinou sú metódy názorné, ku ktorým sa zara uje pozorovanie, demon-trácia. Tretiu skupinu tvoria praktické metódy, pri nich sa zaoberáme rie-ením reálnych situácií v flivote.

6. Metódy problémového u enia hovoria o problémovom uvaľovaní z rôznych uhlov poh adu, s poskytnutím dostupných, aľ detailných informácií, s cie om náš najoptimálnej-ie rie-enie.

V pred-kolskom veku sa povaľuje hra za re-pektovanú potrebu i metódu pre nap anie výchovno-vzdelávacích cie ov u detí. Po tre om roku flivota za ína ma hra pre rozvoj die a a významný prínos. Vzh adom k tomu, fle hra je základná potreba detí, práve v pred-kolskom období by mala dosiahnu najvä -iu intenzitu. Hra vytvára pre deti moľnosti realizova sa pod a svojich skúseností, zru ností, predstáv a tvorivosti. Vo ná hra dovo uje vyuľfíva vlastné tempo. Prostredníctvom spontánneho u enia deti zis ujú spôsoby fungovania okolitého sveta. No nie v-etky innosti sa dajú realizova formou hry, preto by mali u ite ky aj pre riadenú innos h ada zdroje v prí aľlivých detských hrách. Hry navodené a riadené u ite kou môľtu ma význam motiva ný, ale aj výchovno-vzdelávací. Plné uspokojenie z hry súvisí so -irokou ponukou kvalitných a podnetných hra iek. (Ko átková, S. 2008)

Podstatu multikultúrnej výchovy pod a J. Pr chu (2000, s. 15) tvoria jej zloľky, ktoré autor rozdelil do -tyroch základných oblastí:

1. *šOblas vedeckej teórie, ktorá sa utvára nieko kými vedami- ifle je to transdisciplinárna teória*
2. *Je to oblas výskumu, ktorý zásobuje jak teóriu, tak prax, poznatky o multikultúrnej realite, od ktorej sa rozvíja sú asná civilizácia*
3. *Je to oblas infra-truktúry, vytvára organiza nú a informa nú základ u pre teóriu, výskum a realizáciu multikultúrnej výchovy*
4. *Je to oblas praxe, eduka nej a osvetovej innosti, realizované v -kolách a v in-titúciách celoflivotného vzdelávania za ú elom zľifľovania a spolupráce medzi etnikami, národmi, kultúrami a rasami.õ*

o sa pred-kolského zariadenia týka, tak multikultúrna výchova by mala obsahova dve zloľky, ako to uvádza S. Ko átková (2008): Za prvú sa povaľuje faktografická zloľka, ktorá by mala slúľfi predov-etkým ako zdroj pre u ite ky a spracovávaný pre prácu

s de mi. Druhá zloflka je interkultúrna a je založená na budovaní porozumenia a na pozitívnych interakciách.

2 MULTIKULTÚRNA VÝCHOVA V MATERSKEJ ŠKOLE

Multikultúrnou výchovou sa označuje vychovávanie a vzdelávanie v multikultúrnej spoločnosti. *ŠPredškolská edukácia sa považuje za základ celoživotného vzdelávania dieťaťa, východisko a základ, na ktorom sa budujú ďalšie vzdelávacie stupne.* (Podhájecká, M., 2009/10, s. 8)

Materská škola patrí medzi výchovno-vzdelávacie zariadenia zabezpečujúce výchovu a vzdelávanie zdravých ale i zdravotne postihnutých detí od dvoch rokov po vstup do základnej školy. Predškolská príprava detí zahŕňa aj prípravu pre vstup do prvého ročníka základnej školy a v súlade so zákonom sú do predškolského zariadenia prednostne prijímané deti päťročné a deti s odloženou povinnou školskou dochádzkou. (Klein, V., 2008)

Základným pedagogickým dokumentom, je Medzinárodný vzdelávací program ISCED0, ktorý bol schválený 19. 6. 2008 a tvorí prvú úroveň dvojúrovňového modelu vzdelávacích programov zameraných na predprimárne vzdelávanie. Tento program je akceptovaný dôležitými medzinárodnými organizáciami ako je napríklad UNESCO. Okrem všeobecných cieľov, požiadaviek, kompetencií vzťahujúcich sa na obsah výchovy a vzdelávania, ktoré by si malo dieťa osvojiť, význam kladie aj na multikultúrnu výchovu.

ŠHlavným cieľom predprimárneho vzdelávania je dosiahnuť optimálnu perceptuálnu - motorickú, kognitívnu a citovo- sociálnu úroveň ako základ pripravenosti na školské vzdelávanie a na život v spoločnosti. Východiskom je jedine dieťa a aktívne učenie a začleňovanie do skupiny kolektívu. (s.5) Aj samotný názov programu *ŠDieťa a svet*, vystihuje, keďže v centre záujmu je dieťa. Hlavnou myšlienkou programu je (s.11):

- Podporovať celostný osobnostný rozvoj dieťaťa
- Aktivizovať a motivovať rozvoj psychomotoriky, poznania, emocionality a sociability
- Rozvíjať tvorivosť a predstavy v každodenných aktivitách
- Pomôcť dieťaťu formovať vlastnú jedinečnosť a životné kompetencie

Materská škola plní prvý článok školskej sústavy a zabezpečuje plynulý prechod do prvého ročníka základnej školy. Výchova v predškolskom veku formuje osobnosť dieťaťa. Materská škola je najvýznamnejšie socializačné prostredie a napomáha rodine plniť výchovnú funkciu. Predškolská výchova zohráva dôležitú úlohu, pri ktorej sa deti vyrovnávajú s rozdielmi medzi etnickými alebo sociokultúrnymi. (Klein, V., 2008)

. Vi-novský a V. Ka ani (2000, s. 210) zdôrazujú, že v období pred-kolského veku je pri rozvíjaní multikultúrneho výchovného procesu významná pocitová rovina. *š Preffvanie vz. ahu k produktom rôznych kultúr, utváranie vz. ahov v spoločensko-kultúrnej komunikácii rozvíja ufl u detí interkultúrne cítenie.* A dodávajú, že rodina, škola, komunity, spoločnosť, rovesnícke skupiny, záujmové útvary a médiá tvoria centrálnu pozíciu multikultúrnej výchovy. Školu považujú za najkompetentnejšiu edukatívnu inštitúciu, to vyplýva z jej poslania, funkcie, kompetencie a úloh. Sociálne prostredie školy, školská kultúra napomáha deťom objavovať, poznávať a otvárať sa s prvkami multikulturality. Škola môže u dieťaťa ovplyvniť rešpektovanie alebo práve naopak nerešpektovanie ľudských humánnych princípov, detských práv, utvárania postojov ku kultúrnym hodnotám, inštitúciám, komunitám.

2.1 Multikultúra v pred-kolskom zariadení

š Každý človek musí byť vychovávaný k multikultúrnej výchove, pretože mu nie je vrodená.
(Lehoczká, L. 2005, s. 27)

Pred-kolský vek dieťaťa môže všeobecne vymedziť od tretieho po šiesty rok života dieťaťa. Je nadmieru dôležitá inštitucionálna stimulácia multikultúrnej výchovy a realizácia jej obsahu ufl v pred-kolskom období dieťaťa. Je vedecky dokázané anglickým sociológom A. Giddensom, že ufl trojročná deti si uvedomujú rozdiely a odlišné postoje medzi belochmi a černochochmi. U päťročných detí môžeme zistiť rasové predsudky k odlišným deťom ako sú oni. Ide o závažný problém obzvlášť ak ide o deti pred-kolského veku, ktoré sú ešte ovplyvnené a negatívne postoje vŕtované od malička sa ňm odstraňujú a v dospelosti sú prenášané na ďalšie generácie. Preto je veľmi dôležitá u dieťaťa vedieť a detí s odlišnou kultúrou so vzájomným rešpektom, toleranciou a bez predsudkov. (Klein, V., 2008) Na druhej strane Fontana (In Košťáková, S., 2008) tvrdí, že deti si do troch rokov neuvedomujú etnické príslušnosti. Medzi štvrtým a siedmim rokom si však dieťa stále viac uvedomuje odlišnosti medzi sebou, a výroky ktoré o tom počuje v rodine považujú za univerzálnu pravdu. Buď je to objektívne vysvetlenie rôznorodosti, alebo negatívne predsudky.

V dnešnej dobe ufl nikoho neprekvapí ak do pred-kolského zariadenia nastúpi dieťa inej národnosti alebo etnika. Rodiny z iných zemí sa od seba líšia tak ako pôvodom aj materinským jazykom, farbou pleti, svojou kultúrou, cieľmi, náboženským presvedčením, spôsobom života, rečím a zvykmi.

Jednou z veľkých situácií v živote rodiny cudzincov je vstup dieťa a do školy. Jazykové obmedzenie im často bráni sa zapojiť do inosti, no aj napriek tomu deti väčšinou medzi sebou komunikujú bez zábran a snažia sa svojim rovesníkom pomáhať. V materských školách sa vyučuje v slovenskom jazyku a výučba v rodnom jazyku národnostných menšín zatiaľ predškolské a ani školské zariadenia neposkytujú. Vo svete býva častým riešením takeéhoto problému osobný asistent, ktorý hovorí jazykom dieťaťa. Na Slovensku je to na úrovni samoty ako sa popasuje s týmto problémom a aké podmienky lepšie adaptácie vytvorí pre dieťa.

Pri dieťatách cudzincov si treba uvedomiť, v akej situácii sa ocitlo: je oddelené od rodičov, v neznámom prostredí, s cudzou rečou, gestami, pravidlami. Pri nesprávnom prístupe môže dieťa urobiť prostredie materskej školy nepriateľské, čo môže vyústiť do apatie alebo hyperaktivity, či vynucovaní si pozornosti. Pri vstupe dieťaťa do školy je veľmi dôležitá postupná adaptácia. Mali by sme poskytnúť možnosť rodičom, aby v prvých dňoch boli s dieťaťom priamo pri edukácii inosti, kým si dieťa nezvykne. Nesmieme však zabúdať aj na druhú stranu, teda rodičov slovenských detí a oboznámiť ich s multikultúrnou výchovou ako jednou z ciest k tolerancii iných národností a etník, pretože proces multikultúrnej výchovy nie je jednostranný. Ide o proces vzájomného ovplyvňovania, pre dieťa z inej kultúry sa zdá byť zaujímavá naša kultúra a zas naopak. Cudzina kultúra je pre veľkých zdrojom zaujímavých informácií, neobvyklých skúseností. Prítomnosť dieťaťa z inej kultúry v triede sa veľmi cení, pretože veľtí deti majú priamu možnosť kontaktu s cudzincom. Vytvára sa tak prirodzená situácia pre vzájomné zblížovanie a život v multikultúrnej výchove. (Mertin, V.=Gillernová, I., 2003)

Dieťa v predškolskom období dosahuje určitú vyrovnanosť a rozumnosť, dokáže sa plynulo vyjadrovať, dorozumievať sa s okolitým svetom, je veľmi vynaliezavé, tvorivé, je schopné vysvetliť a zároveň objasniť svoje nápady. Dieťa je v tomto veku otvorené pre nadväzovanie vzťahov, ktoré intenzívne prežívajú a majú pre neho dôležitý význam.

Základným významným prvkom v tomto období je pre dieťa hra. V predškolskom veku je pre dieťa typické, keď sa snaží vyhádavať a hrať sa spoločne s inými deťmi. Tvorivo obsahová hra, ktorá sa vykonáva v tímovej spolupráci so svojimi rovesníkmi tvorí základ pre tvorivé, originálne myslenie a správanie sa u dieťaťa. V tomto kontexte nie je pre dieťa hra ničím nenahraditeľná. Dieťa pri spolupráci v hre nadobúda aj sociálne poznatky, učí sa kompromisom.

Predškolská fáza je charakteristická rozvojom myslenia. Dieťa sa veľkým záujmom získava nové informácie z okolitého sveta, ktoré dokáže na základe úrovne svojich

skúseností spracováva . Taktieľ sa v tomto období zdokonaľujú vetyky myšlienkové operácie u dieťaťa, a to- analýza, syntéza, porovnávanie, triedenie, zovšeobecňovanie. U predškôľáka sú charakteristické otázky, najmä je to otázka prečo? Dieťa sa snaží zistiť príčiny, účel, význam vetykého činu ho zaujme. Deti sú dobrými pozorovateľmi, pozornými poslucháčmi, mali by sme im poskytovať vlastné názory a tým rešpektovať demokratické princípy rozhovoru s dieťaťom.

V tomto období si dieťa prehľbuje znalosti o svojom najbližšom okolí o ktoré sa delí so svojou rodinou a práve ona tvorí u dieťaťa základ predstavy o spoločnosti. Proces socializácie dieťaťa do ľudskej spoločnosti prebieha prostredníctvom napodobňovania a identifikovania sa dieťaťa s rôznymi vzormi ľudskeho správania. Dieťa si rozvíja svoj pohľad v spoločnosti, začína chápať, že tak ako od vetykých ľudí, tak aj od neho sa očakáva isté správanie, ktoré je v súlade s kultúrnymi normami jeho prostredia. (Kováčková, S., 2008)

2.2 Rozvoj multikultúrnych kompetencií predškôľáka

Kompetencie môžeme chápať ako schopnosti, spôsobilosti, alebo to čo by si malo dieťa v predškolskom období osvojiť a pri vstupe do základnej školy uľahčiť viac-menej ovládať. Medzinárodný vzdelávací program ISCED 0 (2008, s. 7) uvádza kompetencie, ktoré sa rozvíjajú v predškolskom zariadení:

1. Psychomotorické kompetencie
2. Osobnostné (intrapersonálne) kompetencie
  - a) Základy sebauvedomenia
  - b) Základy angažovanosti
3. Sociálne (interpersonálne) kompetencie
4. Komunikatívne kompetencie
5. Kognitívne kompetencie
  - a) Základy riešenia problémov
  - b) Základy kritického myslenia
  - c) Základy tvorivého myslenia
6. Účelové kompetencie
7. Informačné kompetencie

Je veľmi dôležité podotknúť, že v predškolskom období ide o dosahovanie základov kompetencií dieťaťa. Na základe vymedzených kompetencií môžeme

podrobnejšie opísať tie kompetencie ktoré sa priamo dotýkajú multikultúrnej výchovy. ISCED 0 (2008, s. 8) uvádza:

Osobnostné (intrapersonálne) kompetencie, ktoré sa delia na:

- *Základy sebauvedomovania:* Dieťa a si uvedomuje vlastnú identitu, prejavuje vzťah v správaní k sebe a iným, vyjadruje svoje pocity a hodnotí svoj vlastný aktuálny citový stav. Odhaduje svoje možnosti a spôsobilosti. V rôznych situáciách sa správa sebaisto, uvedomuje si dôsledky svojho správania vzťahom na iné osoby.

- *Základy angažovanosti:* Dieťa a sa presadzuje s ohľadom na seba a druhých, obhajuje seba a iných, chorých, osoby so zdravotným znevýhodnením, slabých a bezbranných. Zaujíma sa o dianie v rodine, v materskej škole a v bezprostrednom okolí.

Sociálne /interpersonálne/ kompetencie: Dieťa a sa pozerá na svet aj očiami druhých, správa sa empaticky k svojmu okoliu, v skupine sa správa kolektívne podľa spoločných pravidiel a noriem, hrá sa a pracuje vo dvojici, v skupine, kolektíve, plánuje organizuje a hodnotí úspech a dokončenie, preberá spoločnú zodpovednosť za seba i za úspech skupiny. Nadväzuje spoločensky prijateľným spôsobom kontakty s druhými a udržiava s nimi harmonické vzťahy. Rieši konflikty s pomocou dospelých alebo samostatne, pomáha druhým s pomocou dospelého, aj samostatne. Akceptuje a rešpektuje multikultúrne odlišnosti detí a dospelých, prejavuje ohľaduplnosť k svojmu prostrediu.

Každé dieťa a pri vstupe do základnej školy je vybavené poznatkami o etnickej odlišnosti ľudí. Vie, že na svete existujú ľudia rôznej pleti, že existujú ľudia, ktorí hovoria rôznou rečou, poznajú slová ako napríklad cudzinec, černochoch, beloch. Vo svojom okolí denne stretávajú ľudí, ktorí sú odlišní. Tieto znalosti a postoje získavalo dieťa a spontánne zo svojho prostredia v ktorom vyrastalo ale aj zámerne, prostredníctvom edukácie v materskej škole.

Rozvíjanie vzťahovej citlivosti a zručností detí hľadá a jedna s úmyslom, sa v predškolskom veku dieťa a rozvíja na základe komunikačnej výmeny a aktivity, ich podnecovania a posilovania v priebehu celej doby pobytu dieťa a v materskej škole. Deti prostredníctvom sociálnych hier, interaktívnych hier, hraní rolí, dramatických inšcení, spoločných výtvarných inšcení, hudobných a hudobno-pohybových hier získavajú zručnosti hravou a nenásilnou formou. Taktiež sa získavajú kooperatívnymi úspechmi vo dvojiciach a skupinách. Učiteľka nesmie zabudnúť na aktivity podporujúce zblíženie detí, na inšcenia ktoré sú zamerané na ohľaduplnosť, ochotu rozdeliť sa, poľstovať, striedať sa, nájsť spôsob ako vhodne vyriešiť konflikty. Dieťa a sa učí prijímať a rešpektovať druhého hlavne pri prirodzených hrách a modelových situáciách, alebo hrami.

rozpráváním, po úvaním rozprávok a príbehov s etickým obsahom a poučením. (Koátková, S., 2008, s. 134)

Die a by malo by po ukonení pred-kolského vzdelávania v materskej škole a nástupom na prvý stupeň základnej školy vybavené výstupnými kompetenciami, ktoré zahájú:

Oblasť kognitívnu, die vníma, myslie, rozumie logickým súvislostiam na základe podobnosti, nadväznosti, orientácii. Zručnosti by mali byť u dieťaťa a natoľko rozvinuté, aby dokáže spracovať rôzne typy a námety komunikácie. Malo by dokázať vyhodnotiť, porozumieť a zvoliť adekvátnu odpoveď v rôznych situáciách rozhovoru. Dieťa by malo využívať správne gramatické pravidlá jazyka, spojené s dostatočnou slovnou zásobou. So vstupom do základnej školy by dieťa nemalo mať žiadnu poruchu reči, a ak sa náhodou u dieťaťa vyskytne, treba popracovať na jeho najskorom odstránení.

V oblasti *jemnej a hrubej motoriky* by dieťa malo ovládať jazdu na bicykli, koloběžke. Malo by mať základy plaveckých pohybov, vedieť sa pohybovať vo vyvýšených polohách, kvalitne behať, hádzať, hrať sa s loptou, vyhádľovať a skákať.

Dieťa má mať uspokojivú a spresnenú senzomotorickú koordináciu - skladanie, stavanie, navliekanie, dopĺňovanie, strihanie. Dieťa by malo získať grafomotorické zručnosti, ako drľanie pera, či kreslenie.

V oblasti *sebaobslužných zručností*, prirodzene zvládnuť v rôznych situáciách základné zručnosti ako - najesť sa, udržať hygienu, obliecť sa, ale aj zručnosť vyjadriť svoje potreby v tomto smere, vhodne požiadať o pomoc.

V oblasti *sociálnych zručností* sa dieťa má snažiť prijať bez stresu odlúčenie od rodiny tak, aby to negatívne neovplyvnilo jeho výkon. Dokázať komunikovať v skupine detí sám za seba, pri výmene informácií pristúpiť na kompromisy, prijať pravidlá, ktoré má trieda ako malá sociálna skupina. Vyjadriť sa podľa svojej potreby aj na požiadanie, dokázať slovné riešiť konflikt, tolerovať, rešpektovať druhých a cítiť potrebu pomoci v prípade potreby. (Koátková, S., 2008)

3. Učenie multikultúrnej výchovy

Šťastný interkultúrne kompetentný učiteľ je taký učiteľ, ktorý:

- vie a je schopný kriticky vnímať a vyhodnocovať kultúrnu výmenu a medzikultúrnu komunikáciu, ako aj sprostredkovať túto svoju reflexiu štákam
- vie a dokáže podporovať medzikultúrne porozumenie u svojich štákov
- je schopný a vie u detí rozvíjať schopnosti pre chápanie interpretáciu znakov, prejavov a významov iných kultúr v kultúrnych artefaktoch a v komunikácii druhých ľudí
- je schopný sprostredkovať kontakty rôznych kultúr v triede (Mistrík, E., 2000, s.26)

Učiteľ deťom v predškolskom veku sprostredkúva poznatky o javoch najbližšieho prírodného, kultúrneho i spoločenského života, prostredníctvom ktorých formuje učenie a základy vedeckého svetonázoru, zároveň rozvíja detské myslenie, ktoré sa realizuje v predškolskom zariadení hlavne hrou. Ak chce učiteľ nadviazať na multikultúrnú výchovu v prvom rade by sa mal s deťmi pokúsiť nájsť vyjadrenie toho, čo máme v-etci spoločné, podobné, čím sme si rovnakí a zároveň toho, čím sa jeden od druhého odlišujeme. (Zalúžková, L., 2009/10)

Pre úspešné začlenenie dieťa a s iným jazykom. Šťastná (2008) vymedzila podmienky, ktoré hovoria o tom, že dieťa by si malo uľahčiť vstup do materskej školy vytvoriť rečový rámec, napríklad za pomoci obrázkov, pre lepšiu komunikáciu s ním. Učiteľka by sa mala informovať na praktické zvláštnosti kultúry dieťaťa, gestá ktoré sa u nás používajú z pravidla nemusia znamenať to isté v inej kultúre. Učiteľka by nemala zabudnúť na prirodzené, pokojné a empatické správanie voči dieťaťu a jeho potrebám, ak dieťa potrebuje pomoc, tak mu byť na blízku. Samozrejme by mala učiteľka vysvetliť ostatným deťom niektoré odlišnosti, poprípade sprostredkovať deťom možnosti pomôcť dieťaťu s iným jazykom. Poprosí a dáť rodičom tohto dieťaťa priblížiť svoju kultúru a to buď vo forme knifiek, multimedialných nosičov, tancom, tradičnými oblečením. A v neposlednom rade by sa mala učiteľka sústrediť na osobnostný a sociálny rozvoj v-etkých detí v skupine.

E. Mistrík (1999) uvádza tri úrovne multikultúrnosti, s ktorými by sa mal multikultúrne uvedomelý a kompetentný učiteľ zaoberať. Nájsť multikultúrnosť v sebe, učiteľ sa o sebe,

by schopný analyzovať sociálny kontext v ktorom žije a všeobecný stav, i vzájomnú závislosť sveta. V neposlednom rade by ochotný profesionálne, multikultúrne sa vyvíjať.

Pedagóg ktorý sa zaoberá didaktikou multikultúrnej výchovy by nemal pri svojej práci zabúdať na špedagogické chápanie vzťahu subjektu a objektu výchovy a následnú aplikáciu na podmienky žiaka, úlohu subjektu žiaka, schopnosť subjektu výchovy reagovať na situáciu, v ktorej žiaci žijú, spojiť výchovu so životom- ako zdroj pedagogickej autority, kultivovaný dialóg ako hlavný systémový nástroj výchovy, princípy humanizmu ako ústredné princípy vo výchove. K nim radíme aj faktory prostredia: geografické, demografické, sociálne, politické, ekonomické. (Klimeková, A., 2006, s. 14)

3.1 Osobnosť učiteľa

Š osobnosť (lat. persona- herecká maska, osoba, osobnosť, stav, postavenie), znamená: najvyšší systém organizácie psychického života ľudského jednotlivca, ktorý reguluje konanie, cieľavedomé správanie človeka v integrácii s prostredím. (Kuriš, L. In Hupková, M.-Petlák, E., 2004, s. 11)

Učiteľova osobnosť sa utvára už v období štúdia, čiže počas prípravy na učiteľské povolanie, alebo priamo počas učiteľskej praxe. Učiteľ je nielen vzorom pre žiakov, ale aj sprostredkovateľom nových informácií, poznatkov. Práve učiteľ učí žiakov učiť sa a vedie ich k záujmu osvojovania si týchto poznatkov. Z tohto dôvodu by učiteľ mal byť vybavený, ako uvádzajú Višnovský a V. Kaňani (2000, s. 61) teoretickými i odbornými poznatkami z viacerých oblastí:

- Odborné vedomosti z predmetov ktoré vyučuje
- Odborné vedomosti týkajúce sa vývinových charakteristík žiakov
- Poznatky a vedomosti týkajúce sa organizácie vyučovacej hodiny
- Poznatky z oblasti didaktiky
- Primerane rozvinuté jazykové a rečové schopnosti
- Poznatky z oblasti hodnotenia

Vo výchovno-vzdelávacom procese plnia rovnakú úlohu aj osobnostné charakteristiky učiteľa. Učiteľom by mal byť človek, ktorý spĺňa väčšinu týchto národných požiadaviek a ktorý je osobnostne zrelý a psychicky zdravý. Tieto osobnostné znaky pedagóga vymedzili a roztriedili Višnovský a V. Kaňani (2000) takto:

1. Primerané posúdenie reality- Učiteľ má pružne a adekvátne reagovať a rozhodovať v rôznych situáciách, ktoré môžu nastať v školskom prostredí. Má byť samostatný, pružný, spravodlivý, objektívny a primerane k vedomostiam žiakov aj hodnotiť.
2. Úsilie o sebaopoznanie- sebaopoznanie učiteľa a zvyšuje úroveň pedagogickej činnosti, ako aj sociálnu senzitivnosť, prehĺbuje učiteľovu empatiu, učiteľ sa učí sociálnu komunikáciu. Sebaopoznanie je dôležitou súčasťou rozvoja a kultivácie osobnosti učiteľa. M. Hupková a E. Petlák (2002, s. 19) hovoria: *„Pedagóg musí dôkladne poznať svoju osobnosť, jej štruktúru, dynamiku, typ výchovného pôsobenia, aby mohol dotvárať svoju osobnosť vplyvom seba výchovy. Východisko sebaopoznávania a sebahodnotenia môže hľadať v o najdôkladnejšom poznaní seba, svojich emócií, potrieb, pocitov, svojho ja. V poznaní svojich možností, schopností, predpokladov a obmedzení a v poznaní kladov, ale aj záporov, ktoré je človek schopný regulovať a meniť.“*
3. Schopnosť ovládať svoje konanie- jeden z najdôležitejších osobnostných charakteristík učiteľa je emocionálna zrelosť.
4. Tvorivosť a iniciatíva- Zelinová a Zelina (In Višňovský, Kaňani, V., 2000, s. 63) pokladajú za dôležité aby mal učiteľ *„teoretické informácie o tom, o čom je tvorivosť a ako sa u žiakov prejavuje, mal by byť sám do istej miery tvorivý, mal by mať ochotu svoju tvorivosť rozvíjať a mal by vedieť aplikovať také postupy, ktoré tvorivosť žiakov rozvíjajú.“* Tvorivosť učiteľov sa spája so zmyslom pre humor, optimizmom, odolnosťou voči záťaži a vysokej inteligenciou.
5. Schopnosť vytvárať pozitívne emocionálne väzby- učiteľ by si mal vytvárať pozitívny vzťah k žiakom, ktorý by sa mal prejavovať ako priateľskosť, akceptácia, empatia.
6. Morálne nároky na osobnosť učiteľa, ako úcta k iným ľuďom, ochota pomáhať, zmysel pre spoločnosť, trpezlivosť, pracovitosť, spravodlivosť, mierumilovnosť. Ak si sám učiteľ neosvojil tieto morálne aspekty, tak ich nebude vedieť rozvíjať ani u detí. Práve oni najviac imitujú správanie ľudí s ktorými si v neustálom kontakte.
7. Odolnosť voči záťaži sa prejavuje aj v oblasti psychohygieny učiteľa. Môžeme konštatovať a potvrdzujú to mnohí autori, že učiteľská profesia je jednou z najťažších profesií, čo sa týka záťaže a stresu. Tieto faktory vplyvajú na učiteľovu psychiku a často konajú aj pri syndróme vyhorenia.
8. Zmysel pre humor- deti sú hravé a veselé a preto by nemal humor chýbať ani na vyučovaní. Humor vedie k tvorivosti, zlepšeniu klímy v triede, vzájomných vzťahov medzi učiteľom a žiakmi, zvyšuje motiváciu.

9. Schopnosť optimálnej komunikácie, či už vo forme verbálnej alebo neverbálnej komunikácii učiteľa a so žiakmi. Práve v tejto oblasti sa najostrejšie odrážajú vzťahy medzi učiteľom a žiakmi a postoje k vlastnej práci učiteľa.

M. Hupková a E. Petlák, (2004, s. 127) vyjadrili nové požiadavky na učiteľa a týmto vymedzujú tri osobnosti učiteľa:

1. Učiteľ-filozof, je to taký učiteľ, ktorý neustále báda po nových tvorivých metódach a formách práce. Je si vedomí neustálych zmien vo výchovno-vzdelávacom procese.
2. Reflexný praktik, autor označuje týmto pojmom učiteľa, ktorý za ňu svoju pedagogickú prax, ktorý na základe svojich skúseností a následných výsledkov, uvažuje o možnostiach zlepšenia svojej práce.
3. Učiteľ-bádateľ, týmto pojmom sa označuje pedagóg, ktorý prechádza štádiom reflexného praktika a neustále hľadá možnosti tvorivej práce.

Pedagóg by sa mal zodpovedne pripravovať na proces edukácie, ako to uvádza E. Petlák (2004). Jeho príprava spočíva v orientácii pozornosti na aktuálne úlohy výchovy i vzdelávania. Učiteľ sa na vyučovanie pripravuje dlhodobou, alebo krátkodobou. Dlhodobá príprava znamená, keď sa učiteľ pripravuje na edukáciu učiteľa pred začiatkom školského roka, ktorá je spojená s tematickým plánom, ktorý je spracovaný v metodologickej príručke. Po správnom by mal učiteľ s týmto plánom pracovať tvorivo. Krátkodobá príprava znamená, keď sa pedagóg pripravuje na každý deň. V závislosti od riaditeľa môže sa učiteľ pripravuje alebo nepripravuje písomne na každý vyučovacích deň. Krátkodobá príprava vychádza z tematického plánu. Ak má táto príprava prispieť ku kvalite vyučovania nemala by obsahovať len ciele, metódy a krátky popis činnosti, ale mala by vychádzať z predloženej edukácie detí, jasne stanovený a naformulovaný výchovno-vzdelávací cieľ, presne vymedzené metódy a zaradenie pomôcok do vyučovania. V edukácii niekedy vzniknú situácie, kedy nie je možné držať sa tohto plánu a tak učiteľ v priebehu edukácie musí improvizovať a reagovať na rôzne prejavy žiakov.

3.2 Kompetencie pedagóga

Tak ako sa ani učiteľ nemôže stať učiteľom z diaľky, tak sa aj pedagogické kompetencie vyvíjajú postupne. Kompetencie sú zväčša geneticky dané, no predovšetkým sú doplnené sústavným vzdelávaním pedagóga. Mnoho publikácií a literárnych zdrojov, sa zaoberá kompetenciami, ktorými by mal pedagóg disponovať. Pre pochopenie nasledujúcich vymedzení si musíme osvojiť základný pojem, ktorým je kompetencia.

I. Turek vymedzuje kompetenciu (2008, s. 200) ako *š schopnos , ktorá charakterizuje vynikajúci výkon v niektorej oblasti inosti. Za kompetentného sa považuje lovek, ktorý má schopnosti, motiváciu, vedomosti, zru nosti robi kvalitne to, o sa v príslu nej oblasti vyfadauje.õ*

Pod kompetenciami u ite a chápu Kraj ová a Da ková (In Hupková, M.=Petlák, E., 2004) súbor ur itých schopností a zru ností u ite a, ktoré sú zlofené zo –peciálnych kompetencií, ktoré zah ajú odborne- predmetové, psychodidaktické, komunikatívne, organiza ne, riadiace, poradenské a konzultatívne.

Za multikultúrnu kompetenciu považujú I. Kominarec a E. Kominarecová, (2005, s. 88) *š schopnos , teda súbor schopností ur itého správania sa loveka v konkrétnej situácii.õ* alej dodávajú, fe multikultúrna kompetencia, alebo schopnos , zru nos , spôsobilos , efektívnos , je ve mi –iroký pojem, ktorý znamená vhodné správanie sa v ur itej situácii. Pod a ná-ho názoru by u ite nemal zabúda na humánnos a spravodlivos . Bra oh ady na vekové osobitosti die a a a v edukácii k tomu primerane pristupova . Hodnoti hlavne pod a osvojených vedomostí detí.

V. Tvec (In Hupková, M., Petlák, E., 2004, s. 101) pedagogické kompetencie rozde uje do troch skupín:

- *šSpú–acie kompetencie- diagnostické, psycho - pedagogické a komunikatívne kompetencie*
- *Osobnostné kompetencie- zodpovednos u ite a za pedagogické rozhodnutie, autenticita, akceptovanie seba a iných*
- *Rozvíjajúce kompetencie- adaptivita, informa né, výskumné, sebareflexné a autoregulatívne zru nosti*

S. Ku erová (In Kominarec I., Kominarecová E., 2005) kompetencie u ite a rozdelila do –iestich skupín: Za prvú kompetenciu považuje autenticitu, ife schopnos reálne posúdi výchovnú situáciu. Jedine nos , pohotovos rie–enia výchovných problémov v tradi ných aj netradi ných situáciách zah a druhá kompetencia v súhrnnom názve tvorivos . Pedagóg sa môffe slobodne rozhodnú v jeho práci, o je tretia kompetencia, no nesmie zabúda , fe za svoju prácu a výsledky nesie ve kú mieru zodpovednosti. Mnohostrannos , ako piata kompetencia, ktorou by mal u ite disponova a na jej základe sa vyhýba stereotypom, zárove sa usilova o sebareflexiu. Posledná kompetencia obsahuje rozumovú, emocionálnu a vô ovú zloflku osobnosti pedagóga. U ite by mal vystupova ako celistvá bytos .

Model multikultúrnych kompetencií pedagóga poskytuje J. Prucha (In Kominarec, I., Kominarecová, E., 2005, s. 89), ktorý prebral zo Tšajarska a tvorí sedem okruhov:

1. *š Poznanie základných problémov sociokultúrnych rozdielov žiakov v heterogénnych triedach*
2. *Psychosociálne aspekty interkulturality- predstavy o imigrantoch, reakcie domácich na cudzincov*
3. *Metodické a didaktické zručnosti pre vyučovanie v heterogénnych triedach- poznanie nových cieľov a úloh –koly na základe kultúrnej, jazykovej a sociálnej variability žiakov v triede*
4. *Podpora –kolskej úspešnosti žiakov- odstránenie ich podceňovania domácimi žiakmi*
5. *Vzťah k multijazykovej situácii- vyuffvanie jazykovej a kultúrnej plurality pre diskusiu o jazykovej a kultúrnej odlišnosti*
6. *spolupráca s rodičmi. Schopnosť komunikovať a spolupracovať s rodičmi z iných etnických, náboženských a sociálnych skupín*
7. *podporovanie žiakov a rodičov k spolupráci s predstaviteľmi zamestnávateľov- poznanie –pecifik práce v regióne, dobrá informovanosť o pracovných možnostiach.õ*

Za multikultúrne kompetencie uvádzajú I. Kominarec, E. Kominarecová, (2005) tieto kompetencie u žiaka:

Prejav rešpektu- V každej kultúre sa prejavuje rešpekt odlišne. Rešpekt sa môže vyjadrovať buď verbálnou, alebo ústnou formou, alebo neverbálnou formou za pomoci gest, postojov, očí, kontaktu, výrazu tváre.

Orientácia na poznanie- každý človek môže vnímať svet svojou úlohou a je toto vnímanie pochopiť a prekročiť obmedzenie vlastného kultúrneho rámca.

Empatický postoj- záujem a schopnosť vcíti sa do pocitov a skúseností iných

Interakčný manažment- vzájomné pôsobenie, alebo odovzdávanie a prijímanie verbálnych a neverbálnych prejavov

Tvorivý prístup- prístup ktorý prispieva k lepšej schopnosti pri získavaní informácií, pri vyjasnení si úloh v danom prostredí, pri hodnotení návrhov druhých a pri schopnosti komunikovať v skupinách.

Tolerancia pre odlišnosť- nielen na svete nie je totožnosť a uctievanie fakt odlišnosti tiež nereagujú rovnako. Buď zaujmú negatívny postoj a nie sú schopní tolerovať odlišnosť iných kultúr, alebo v odlišnosti vidia pozitívum a sú otvorení novým situáciám.

Nehodnotiaci postoj- schopnos odpoveda spôsobom, ktorý nehodnotí danú situáciu, ífle je ve mi dôleffité zvolí taký spôsob komunikácie, ktorý obchádza hodnotiace stanoviská názorov.

M. W Lustig a B. H Spitzberg (In Kominarec, I., Kominarecová, E., 2005) rozdelili spomínané kompetencie do troch základných zloffiek, a to na motiva nú zloffku, ktorá obsahuje vzbudenie záujmu, prejav re-pektu a empatický postoj. Ako druhá nasleduje poznávacía zloffka do ktorej zah áme orientáciu na poznanie, tvorivý prístup a toleranciu pre odli-nosti. Ako posledná nasleduje komunikatívna zloffka, kam patrí interak ný manaflment, nehodnotiaci postoj a definovanie problému.

Erich Mistrík (2000, s. 26- 34) uviedol štandardy multikultúrnej výchovy pod a toho ktoré kompetencie sa u u íte a v multikultúrnej výchove rozvíjajú, rozdelil ich do troch kategórií:

Obsahové štandardy, ktoré sa viaflu na obsah vedomostí u íte a:

- *U íte by mal pozna kultúru svojho regiónu a národa.*
- *U íte by mal pozna íné kultúry.*
- *U íte by mal pozna kultúru Slovenskej republiky*
- *U íte by mal pozna základné kategórie pre opis kultúrnych fenoménov*

U íte dosiahne tieto štandardy jedine tým, fle bude pozna svoju históriu, kultúru, kultúrne tradície, zvyky, ak sa bude zaujíma o aktuálnu kultúru svojho regiónu, národa. Ak porozumie vz ahom medzi rôznymi etnikami a sociálnymi vrstvami na Slovensku a bude študova základy podstatných vedných disciplín.

Výkonové štandardy, ktoré sa zameriavajú hlavne na vz ahy medzi u íte om a fliakmi. Zah ájú jednotlivé schopnosti a zru nosti pedagóga:

Schopnosti:

- *U íte by mal ma schopnos prezentova uvedomelú kultúrnu identitu.*
- *U íte by mal by empatický vo í kultúrnej odli-nosti*
- *U íte by mal re-pektova individuálne potreby fliakov*
- *U íte by mal ovláda pestré pedagogické metódy vhodné pre rozvoj kultúrnej rôznorodosti.*

U íte by mal by schopný pomenova a vyjadri kultúrnu tradíciu ku ktorej sa hlási a následne predpoklada reakcie fliakov, re-pektova kultúrne tradície svojich fliakov.

Chápa potreby a rozdiely v týle u enia sa svojich fliakov. Vyufflíva metódy, ktoré rozvíjajú kognitívne i nekognitívne zlofky osobnosti fliakov, vytvára vlastné metódy, poufflíva materiál z rôznych kultúr, na hodinách zadáva úlohy pri ktorých rie-enie má viacero ciest.

Zru nosti:

- *U ite by mal ma rozvinuté komunika né zru nosti*
- *U ite by mal kriticky myslie*
- *U ite by mal by jazykovo zdatný*
- *U ite by mal ovláda rôzne postupy na rie-enie konfliktov.*
- *U ite by mal poufflíva rôznorodé hodnotenie fliakov*
- *U ite by mal vytvára vlastné pedagogické materiály vhodné pre multikultúrnu výchovu*

U ite by mal vedie klás vhodné otázky, pozorne po úva , vedie pracova s pomôckami, uvedomova si predsudky svoje ale aj iných, vyhýba sa akejko vek diskriminácii vo i u om, ovláda jazyky, vedie vytvára kompromisy, riadi prácu, komunikáciu v triede, klasifikova fliakov na základe ich vedomostí, nie na základe pohlavia, farby pleti, vierovyznania. Ako sme ufl spomínali v predchádzajúcej kapitole, osobnostné -tandardy sa viaflu na postoje u ite a a zároveň ovplyv ujú celú osobnos ako aj osobnostné predpoklady u ite a na multikultúrnu výchovu.

Osobnostné -tandardy sa viaflu na postoje a celkový rozvoj osobnosti a osobnostných predpokladov pedagóga na multikultúrnu výchovu.

Postoje:

- *U ite by mal pozitívne hodnoti rôznorodos udí*
- *U ite by mal pozitívne hodnoti jednotu udstva a spoluprácu medzi u mi*
- *U ite by mal ma rozvinutú osobnostnú sebareflexiu*
- *U ite by mal by zástancom kultúrneho relativizmu*
- *U ite by mal odmietnu akéko vek centristické tendencie vo svojom svetonázore a u iných udí*
- *U ite by si mal váfli a re-pektova princípy demokracie*
- *U ite by si mal váfli kultúru a kultúrnos .*

Ak chce u ite dosiahnu tieto -tandardy musí chápa rôznorodos ako takú, musí ma na zreteli existenciu rôznorodosti kultúr, neustále overova svoj svetonázor,

odstraňuje svoje predsudky, chápe každú kultúru a nijakú nenadáva, odmieta sexizmus, rasizmus, diskrimináciu, rešpektuje práva väzňov i menšiny, snaží sa o rovnosť šancí pre všetkých svojich žiakov a má rozvinuté medzikultúrne uvedomenie.

V súvislosti s učiteľkou v materskej škole M. Tóthová a T. Slezáková (In Duchovnicová, J. = Láziková, A., 2008, s. 24-25) uvádzajú nasledovné kompetencie:

- Komunikatívne kompetencie
- Odborno-pedagogické kompetencie
- Didakticko-psychologické kompetencie
- Interpretatívne kompetencie
- Interaktívne kompetencie, realizačné kompetencie, ochranné kompetencie, facilitátorské kompetencie
- Morálne kompetencie
- Negociačné kompetencie
- Kooperatívne kompetencie
- Kooperatívne kompetencie poznávacie kompetencie manažérske a normatívne kompetencie
- Informačno-mediálne kompetencie
- Tvorivo-autorské kompetencie
- Diagnostické a intervenčné kompetencie psycho-sociálne kompetencie
- Kompetencie vzťahujúce sa k profesijnej kultivácii vlastnej osobnosti

Stotožníme sa s vymedzením týchto kompetencií, ktorými by mala učiteľka materskej školy disponovať hlavne z dôvodu naplnenia individuálnych, citových, socializačných, vzdelávacích potrieb svojich žiakov. Ak chceme vychovať budúcu multikultúrnú generáciu, tak aj sám pedagóg musí byť stotožnený s dôležitosťou multikultúrnej výchovy. Len tak potom môžeme učiteľovi žiakom sprostredkovať vedomosti, odovzdať zručnosti a pomáhať utvárať postoje, ktoré im pomôžu v živote v tejto spoločnosti. I. Kominarec, E. Kominarecová, (2005, s. 97) vypracovali model sebazvedávania učiteľov v rámci multikultúrnej výchovy. Učiteľova vedomosť o potrebe multikultúrnej výchovy v edukačnom procese je prvým krokom k iniciatívnemu získavaniu stále nových informácií a následne ich začleneniu do učebných plánov. Učiteľ sa na

základe vlastného presvedenia a získaných informácií snáď uplatova požiadavky multikultúrnej výchovy, aktívne hľada prostriedky, metódy aplikácie multikultúrnej výchovy do praxe. Následne sa díva na výsledky a reakcie detí na multikultúrnu výchovu. Uite by mal alej hľada spoločné a efektívne spôsoby realizácie tejto výchovy a neustále sa usilova o dosiahnutie rovnosti a spravodlivosti.

ZÁVER

Multikulturalita ako fenomén dnešných dní obklopuje každú krajinu vo svete. Vzhľadom k tomu, že sme vstúpili do Európskej únie, sa v ňom prípadne tomuto javu vyhnúť nemôžeme. Preto by sme mali mať vhodné prístupy ku chápaniu ostatných kultúr, ktoré sú pre nás nie čím novým. Nemali by sme ich súdiť a odsúdiť, ale snažiť sa pochopiť menšiny, ktoré sa rozhodli, že chcú žiť v krajine, o ktorej si myslia, že je pre nich vhodná.

Dieťa od útleho veku obklopuje rodina, škola i okolie. Prostredníctvom týchto vplyvov dieťa získava informácie o svete. Rodina ho vychováva v určitej kultúre, majú svoje tradície, sviatky a zvyky, ktoré dodržiavajú. V našej práci sme sa snažili poskytnúť pohľad na dnešný svet a na to, že nie je ničím nezvyčajné, ak sa v materskej škole ocitne dieťa s inou kultúrou, jazykom, farbou pleti. Deti by mali byť na túto situáciu pripravené, preto už počas predškolskej výchovy získavajú poznatky o multikultúrnej rozdielnosti v krajine. Najdôležitejším faktorom tvorí rodina a učiteľ. Každý človek má svoj názor a výnimkou nie sú ani rodičia, no mali by si zvažovať vplyv svojich názorov, ktoré vplývajú na dieťa. Ak budú rodičia otvorení multikulturalite, dieťa získa pozitívne poznatky, no ak budú samotní rodičia zastávať život bez tolerancie k ostatným menšinám, učiteľ a to môže vyvolať ohlas a začať sa stretávať s názormi svojich rodičov a blízkeho okolia. Rovnako to môžeme tvrdiť aj o učiteľovi, ktorý ak sa nepostaví zo svojej strany, že existuje multikultúrna výchova, ako následok rôznych kultúr na svete, bude ju ignorovať a nezohľadňovať mnohokultúrnosť, je najviac pravdepodobné, že dieťa zaujme k multikulturalite totálny postoj, keďže je známe, že deti sú v tomto období veľmi ovplyvnené autoritami, ktoré na ne pôsobia. Všetpené prvotné negatívne postoje sa v mladom veku odstraňujú jednoducho.

V práci sa nám potvrdilo, že dnešný svet si vyžaduje multikultúrne vnímanie, znalosť o tom, že svet nikdy nebol ani nebude jednoliaty a v každej krajine sa vyskytnú menšiny, či rasy inej kultúry. Dieťa si v predškolskom veku vytvára prvé postoje a kompetencie. Preto je dôležité vplývať na dieťa pozitívne a viesť ho k multikulturalite, prostredníctvom poznávania svojej a iných kultúr. Učiteľka by mala k deťom pristupovať citlivo a viesť ich k správnejmu chápaniu multikulturality. Poukazovať na produkty iných kultúr, na správanie, či zvyky iných kultúr. Pretože nie len pre deti, ale pre každého človeka môže byť iná kultúra nie čím zaujímavá. Stačí len pochopiť a prijať údi z iných kultúr.

Zoznam poufitej literatúry

- BE VÁ OVÁ, Z. 2003. *Sou asná mate ská -kola a její ízení*. Praha: Portál, 152 s. ISBN 80-7178-537-7.
- DIATKA, C= BOHONY, P. 1999. Multikultúrne myslenie a cítenie- sme skuto ne šeurópskiö i šsvetovíö? In *Medacta*. Nitra: Slovdidac. ISBN 80- 967746- 5- 4, s. 13- 16.
- DUCHOVI OVÁ, J.=LAZÍKOVÁ, A. 2008. *Rozvoj osobnosti die a a a profesionalita u ite ky v materskej -kole*. Bratislava: Iris, 249 s. ISBN 978-80-89256-28-0.
- HUPKOVÁ, M.= PETLÁK, E. 2004. *Sebareflexia a kompetencie v práci u ite a*. Bratislava: Iris, 135 s. ISBN 80-89018-77-7.
- KLEIN, V. 2008. *Multikultúrna výchova a Rómovia*. Nitra: UKF, 170s. ISBN 978-80-8094-333-2.
- KOMINAREC, I= KOMINARECOVÁ, E. 2005. *Multikulturalita a dedukácia*. Pre-ov: FHPV PU, 143 s. ISBN 80- 8068- 380- 8.
- KO ÁTKOVÁ, S. 2008. *Díte a mate ská -kola*. Praha: Grada Publishing, 200 s. ISBN 978-80-247-1568-1.
- MATULA, ^{TM} SUROVOVÁ- ULÍKOVÁ, A. 2006. *Cesta k tolerancii*. Bratislava: Metodicko- pedagogické centrum, 100 s. ISBN 80- 8052- 277- 4.
- MISTRÍK, E. a kol. 1999. *Kultúra a multikultúrna výchova*. Bratislava: Iris, 347 s. ISBN 80-88778- 81- 6.
- MISTRÍK, E. 2000. *Multikultúrna výchova v príprave u ite ov: Rámec kurikula pre univerzity*. Bratislava: Iris, 63 s. ISBN 80- 89018- 10- 6.
- MISTRÍK, E. 2005. *Slovenská kultúra v multikulturalizme*. Nitra: UKF, 128 s. ISBN 80-8050- 909- 3.
- MERTIN, V. =GILLERNOVÁ, I. 2003. *Psychologie pro u itelky mat rské -koly*. Praha: Portál, 230 s. ISBN 80-7178-799-X.
- PETLÁK, E. 2004. *V-eobecná didaktika*. Bratislava: Iris, 311 s. ISBN 80-89018-64-5.
- PR CHA, J. 2004. *Interkulturní psychologie: sociopsychologické zkoumání kultur, estnik, ras a národ* . Praha: Portál, 200 s. ISBN 80- 7178- 885- 6.
- PR CHA, J. 2006. *Multikulturní výchova: Príru ka nejen pro u itelé*. Praha: Triton, 263 s. ISBN 80- 7254- 866- 2.
- PR CHA, J. 2000. *Multikulturní výchova: Teorie- praxe- výzkum*. Praha: ISV nakladatelství, 211 s. ISBN 80- 85866- 72- 2.

Štátny vzdelávací program ISCED 0 ó predprimárne vzdelávanie. Bratislava : Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, Štátny pedagogický ústav, 2008. ISBN 978-80-969407-5-2.

VITNOVSKÝ, .=KA ANI, V. a kol. 2000. *Základy školskej pedagogiky*. Bratislava: Iris, 227 s. ISBN 80-89018-25-4.

TUREK, I. 2008. *Didaktika*. Bratislava: Laura Edition, 595 s. ISBN 978-80-8078-198-9.

asopisecká literatúra:

BALVÍN, J. 2005. *Multikulturní vychovateľ ve výchov a vzd lávaní rómskych flák* . In *Vychovávate* . ISSN 0139- 6919, ro . 51, . 6, s. 2- 6.

KLIMEKOVÁ, A. 2006. K niektorým aktuálnym otázkam multikultúrnej výchovy u nás. In *Vychovávate* . ISSN 0139- 6919, ro . 53, . 10, s. 13- 15.

LEHOCZKÁ, L. 2005. Identita Rómov a multikulturalita. In *Vychovávate* . ISSN 0139- 6919, ro . 51, . 10, s. 27- 30.

PODHÁJECKÁ, M. 2009/10. Predškolská edukácia v novej realite. In *Predškolská výchova*. ISSN 0032-7220, ro . LXIV, . 1, s. 8- 15.

ZAL ÍKOVÁ, L. 2009/10. Multikultúrna výchova: povinná výbava do budúcnosti. In *Predškolská výchova*. ISSN 0032-7220, ro . LXIV, . 2, s. 8-10.

Internetové zdroje:

Vyhlá-ka Ministerstva školstva Slovenskej republiky . 306/ 2008 Z.z. o materskej škole v znení vyhlá-ky . 308/ 2009 Z.z.

http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Vyhlasky/306_2008-novela.pdf

Zákon . 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

http://www.minedu.sk/data/USERDATA/Legislativa/Zakony/245_2008.pdf